

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Česko-ruská slovní zásoba tématu „Volný čas“ v porovnání

Taťána Singrová

Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Německý a ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Česko-ruská slovní zásoba tématu „Volný čas“ v porovnání* vypracovala pod vedením PhDr. Lenky Havelkové, Ph. D., samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Lence Havelkové, Ph.D., za její rady, trpělivost a za čas, který obětovala při psaní méjí bakalářské práci.

.....

podpis

NÁZEV:

Česko-ruská slovní zásoba tématu „Volný čas“ v porovnání

AUTOR:

Tat'ána Singrová

KATEDRA:

Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

VEDOUCÍ PRÁCE:

PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

ABSTRAKT:

Bakalářská práce se zabývá českou a ruskou slovní zásobou v porovnání. Práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části práce je popsána lexikologie jako věda, její disciplíny, způsob vzniku nových lexikálních jednotek, způsob přejímání slov. Dále v teoretické části je rozebírán způsob trávení volného času. V praktické části práce je porovnávána slovní zásoba mezi oběma jazyky. Zde je vybrána slovní zásoba lidských volnočasových aktivit. Dále pomocí odborné literatury jsou zjišťovány rozdíly při tvorbě pojmenování a jejich případná shoda. Vše je znázorněno buď pomocí tabulek, nebo jsou jednotlivá slova rozebírány zvlášť. Na těchto slovech je ukázána diferenciacce mezi ruštinou a češtinou.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Slovní zásoba, přejímání slov, slang, volný čas, porovnání slovní zásoby

TITLE:

Comparison of Czech-Russian Vocabulary Concerning the Leisure Time

AUTHOR:

Tat'ána Singrová

DEPARTMENT:

Russian and Language Teaching Methodology Department

SUPERVISOR:

PhDr. Lenka Havelková, Ph.D.

ABSTRACT:

The thesis deals with comparison of Czech and Russian word-stock. It consists of two parts. The theoretical part describes lexicology as science, its disciplines, way of forming new lexical units and way of taking over words. The theoretical part also deals with way of spending free time. The practical part compares word-stock in both languages, e.g. spending free time word-stock. With help of specialized publications, differences in naming are elicited, also their potential concordance. Everything is depicted by tables; individual words are also specially analyzed. Differentiation between Russian and Czech language is shown within these words.

KLÍČOVÁ SLOVA:

vocabulary, inspected of words, slang, leisure time, comparison of vocabulary

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část.....	10
1 Lexikologie.....	10
1.1 Slovo jako jednotka slovní zásoby.....	10
1.1.1 Slovo a jeho pojetí.....	10
1.2 Rozvrstvení a klasifikace slovní zásoby.....	11
1.3 Přejímání slovní zásoby.....	16
1.4 Mezinárodní slovní zásoba.....	18
1.5 Porovnání česko-ruské slovní zásoby.....	18
2 Volný čas.....	22
2.1 Charakteristika volného času.....	23
2.1.1 Vývojový pohled na volný čas.....	23
2.1.2 Co je volný čas.....	25
2.1.3 Volný čas - dnes.....	25
2.2 Trávení volného času v České republice.....	26
2.2.1 Způsob trávení volného času.....	27
2.3 Trávení volného času v Rusku.....	28
2.4 Porovnání obou národů ve způsobu trávení volného času.....	29
Praktická část.....	31
3 Slovní zásoba volného času.....	31
3.1 Volný čas - porovnání současné ruštiny a češtiny.....	32
3.1.1 Slovní zásoba volného času.....	35
3.1.2 Porovnání sloves.....	43
3.1.3 Rozdíly v tvoření pojmenování.....	44
3.2 Slangové názvy některý volnočasových aktivit nebo institucí.....	46

Závěr	49
Resumé	52
Резюме	53
Seznam použitých zdrojů	54
Literární zdroje v českém jazyce.....	54
Literární zdroje v ruském jazyce.....	55
Elektronické zdroje v českém jazyce:	55
Elektronické zdroje v ruském jazyce:.....	56
Online slovníky	56

Úvod

Jazyky můžeme dělit na různé jazykové rodiny. Indoevropská rodina patří k největší jazykové rodině. Do této skupiny patří 280 jazyků, např. románské, germánské a slovanské jazyky.¹ Další rodinami jsou uralská (maďarština, finština, estonština,...), altajská (turkotatarské, mongolské, mandžusko-tunguzské), semitohamitská (hebrejšтина, aramejšтина, arabština, berberština,...), bantuská (černošské jazyky), čínsko-austrijská (čínština, thajština). Do zbývajících skupin se řadí jazykové rodiny a jednotlivé izolované jazyky, které již nelze zařadit do žádného z uvedených jazykových kmenů (baskičtina, indiánské jazyky, eskymáčtina, japonština, korejština, kavkazské jazyky, aj.).² Podle výše uvedeného dělení určíme, jestli jsou jazyky příbuzné. Díky příbuznosti českého jazyka a ruského jazyka je slovní zásoba těchto jazyků velice podobná. Jedná se totiž o dva slovanské jazyky. Když se zamyslíme nad příbuzností a podobností těchto dvou jazyků, dojdeme určitě ke shodnému názoru, že při jejich srovnání budou závěry velice podobné, ne-li stejné. Ruský jazyk se řadí mezi světové jazyky. Přestože ruština je celosvětově významný jazyk, lze i v ní najít prvky pronikání cizí slovní zásoby, především z anglického jazyka.

Na druhé straně český jazyk nikdy nepatřil mezi světové. Ovládají ho převážně lidé, kteří se v České republice narodili nebo se sem přistěhovali. Pro svoji pestrost se ho učí i lidé se zájmem o bohemistiku v jiných zemích. Také v něm nalezneme řadu přejatých slov, je to působením moderní doby.

Hlavním cílem této práce je porovnávání česko-ruské slovní zásoby, která se týká volného času. Práce má dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na lexikologii jako vědu, na jednotku jazyka – slovo, klasifikaci slovní zásoby. Další kapitoly se zabývají mezinárodní slovní zásobou, přejímáním slovní zásoby, vzájemným ovlivňováním jazyků. Tato výše uvedená hlediska byla zpracována na základě odborné literatury, jak ruských literárních a internetových zdrojů, tak i českých. Cílem oblasti lexikologie je objasnit význam slov – jak vznikla nebo se dostala do daného jazyka, a co mají společného. Ve slovní zásobě jsou porovnávány vztahy mezi českým a ruským jazykem, také jistě nalezneme slova, která jsou cizího původu – slova mezinárodní. Do této oblasti patří převážně názvy z oblasti

¹ Goethe-Verlag: *Jazykové rodiny* [online]. 2012 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.10winds.com>](http://www.10winds.com).

² Unium vše pro studium: *Jazykové rodiny* [online]. 11. 01. 2011 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z [www: <http://www.unium.cz >](http://www.unium.cz).

sportu (fotbal, dres, faul, cyklistika, bicykl). Většinou jsou taková slova přejatá do daného jazyka, která následně zdomácněla. Jsou to slova, která jsou doplněna nejčastěji koncovkou a přízvukem určitého jazyka.

Druhá kapitola teoretické části pojednává o způsobu trávení volného času obou národů. Cílem je zjistit, jaké jsou v tomto směru rozdíly mezi oběma národy. Pro zjišťování způsobu trávení volného času českého národa byly použity zdroje Sociologického výzkumu AV ČR, pro ruskou společnost byl využitý článek na internetové stránce *crn.ru* týkající se výzkumu „Jak ruský lid tráví svůj volný čas“.

Praktická část se zabývá slovní zásobou volného času obou jazyků. Slova byla vybrána na základě výzkumů, které prováděl Sociologický ústav AV ČR. Lexikální jednotky byly následně zařazeny do tabulky a seřazeny podle tematického hlediska (společenská zábava, kultura, kutilství, atd.). U slov seřazených v tabulce je zjišťován původ slov a jejich konkrétní význam. Díky porovnání původu a významu slov lze určit, do jaké míry jsou shodná tato vybraná slova v tabulce. Pro určení původu a významu slov byly využity odborné slovníky. Původ slova nám pomohly určit etymologické slovníky, k určení původu ruských lexikálních jednotek byl použit největší slovník od Maxe Fasmera *Этимологический словарь русского языка*. K určení původu české slovní zásoby byly využity odborné slovníky od Jiřího Rejzka a od Václava Machka. Pro definici přesného významu slov byly použity výkladové slovníky. Pro ruskou zásobu to byly slovníky od autorů Ožegova a Skvorcova, pro českou slovní zásobu výkladový slovník, který vydalo nakladatelství Academia. Jeden z hlavních důvodů, proč byly vybrány právě tyto slovníky, je jejich rozmanitost a kvalita zpracování.

Byla vybrána i slovní zásoba volného času, která se porovnávala jiným způsobem, než vyhledáváním ve slovnících. Tady bylo cílem poukázat na rozdílnost tvorby slov u obou jazyků. Zatímco v jednom jazyce se daný jev tvoří pomocí přidáním přípony nebo odvozením pojmenování pomocí toho, co se dá s tou věcí dělat, v druhém jazyce pomocí přidání doplňujícího slova. K tomuto poznatku bylo dojito i díky použití odborné literatury od Josefa Vlčka, ve které byla shledána inspirace pro zpracování praktické části.

Teoretická část

1 Lexikologie

Lexikologie je nauka, která se zabývá slovní zásobou jazyka. Jejím úkolem je zabývat se problematikou lexikální zásoby z různých hledisek. „Slovní zásobou se rozumí souhrn lexikálních jednotek, tj. slov a ustálených slovních spojení, kterými určitý jazyk disponuje. Při rozboru slovní zásoby se uplatňuje hledisko strukturní (Jak je slovo utvořeno?), sémantické (Do jaké významové skupiny slovo patří?), genetické (jaký je původ slov?), historické (Jak se slovo mění v čase? Která slova zastarávají, která slova nově vznikají?), teritoriální (Na kterém teritoriu se určitých slov užívá?), sociální (Která sociální vrstva slova užívá?) a stylistická (Ke které stylové vrstvě slovo patří?).“³

Velkou pozornost lexikologie věnuje stylistickému členění slovní zásoby daného jazyka. Určuje emocionálně-expresivní odstín slova a k jakému stylu řeči patří určité slovo – administrativnímu, odbornému atd. Další úlohou lexikologie je určení původu slov. Tímto způsobem určuje, jaké skupiny slov existují, původní ruská/česká slovní zásoba nebo přejatá. Taktéž zkoumá, kdy a proč byla převzata jednotlivá slova do ruského nebo českého jazyka. Problematikou tvoření slovní zásoby se zabývá onomasiologie.⁴ „Onomasiologie je nauka o pojmenování. Zkoumá, jak se v jazyce pojmenovávají jevy vnější skutečnosti a nové pojmy. Zkoumáním vlastních jmen se zabývá onomastika (jmény geografickými, místními).“⁵

Lexikologie se taktéž zabývá slovní zásobou z hlediska jejího užívání, zkoumá, zda je omezena funkce daných lexikálních jednotek z hlediska teritoriální, profesionální či sociální příslušnosti mluvčího nebo zda se tato slova používají vně uvedených ohraničení, tedy že se jeví jako celonárodní a z tohoto pohledu neutrální.⁶

1.1 Slovo jako jednotka slovní zásoby

1.1.1 Slovo a jeho pojetí

„Základní jednotkou slovní zásoby je slovo. Souhrn slov každého jazyka tvoří jeho slovní zásobu. Slovo je předmětem zkoumání nejen v lexikologii, ale i v tvoření slov,

³ ŠIMEČKOVÁ, A., *Úvod do studia jazykovědné germanistiky*, Praha, 2005, s. 65.

⁴ РАХМАНОВА, Л. И., СУЗДАЛЬЦЕВА, В. Н., *Современный русский язык*, Москва, 1997, с. 13.

⁵ ŠIMEČKOVÁ, A., *Úvod do studia jazykovědné germanistiky*, Praha, 2005, s. 69.

⁶ РАХМАНОВА, Л. И., СУЗДАЛЬЦЕВА, В. Н., *Современный русский язык*, Москва, 1997, с. 13.

v tvarosloví a ve skladbě, má svou stránku zvukovou a grafickou.⁷ V definici slova se podtrhuje dvojstránková povaha slova: spojení formy (hlásková stavba) a obsahu (význam).⁸ Slovo pojmenovává předměty, osoby, procesy, příznaky nebo děje (*jízdní kolo, běh, kniha, велосипед, бег, книга*). Spojitost s tím nebo jiným jevem děje se nazývá *lexikálním významem slova*. Slova, která označují předmět, proces či příznak nesou nominativní funkci. Slovo pojmenovává nejen oddělené věci a jevy, ale i celé skupiny jevů, které mají společné charakteristické rysy. V takovém případě mluvíme o významu slov, při kterém plní slovo zobecňující funkci.⁹

„Význam slova je tvořen souhrnem znaků, jimiž vystihujeme danou skutečnost.“¹⁰ Jsou to skutečnosti, které jsou spjaté se životem společnosti, patří sem **tyto okruhy**: příbuzenské vztahy – *otec, matka, syn; бабушка, бабушка*; obydlí – *dům, chalupa; дом, квартира*; části těla – *ruka, hlava; нога, живот*; zvířata – *kočka, kuř; корова, коза*; rostliny – *lípa, pšenice; клён, рожь*; příroda – *měsíc, voda; солнце, снег*; lidské výrobky – *klíč, motyka; лопата*; základní vlastnosti věcí – *malý, zlý; большой, злой*; nejdůležitější děje *sedět, spát; стоять, отдыхать*; základní vztahy prostorové a časové – *tam, zde, brzy; тут, там*.¹¹

1.2 Rozvrstvení a klasifikace slovní zásoby

Slovní zásobu tvoří lexikální jednotky různého typu: slova (motivovaná-nemotivovaná; mono- a polysémická), spojení slov, sousloví a frazémy (idiomy).

Lexikální zásoba celonárodní je charakteristickým rysem a neodmyslitelnou složkou každého přirozeného jazyka, která charakterizuje národní jazykové společenství i se všemi nářečímí. Tato celonárodní zásoba je zaměřená především na popis spisovné slovní zásoby, která slouží k dorozumění všech členů národní společnosti. Základní slovní zásoba tvoří jádro spisovné lexikální zásoby. Základní slovní zásobu lze chápat jako historicky vývojově stabilní jádro slovní zásoby (pojmenování přírody, času, lidského těla, obydlí atd.) a synchronně, do které patří současný lexikální systém, tj. aktivní slovní zásoba, která je užívána všemi členy

⁷ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 9.

⁸ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 9.

⁹ РАХМАНОВА, Л. И., СУЗДАЛЬЦЕВА, В. Н., *Современный русский язык*, Москва, 1997, с. 14.

¹⁰ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě a tvoření slov*, Brno, 1960 s. 9.

¹¹ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 15.

národního společenství. Běžně užívaná slovní zásoba zahrnuje základní slovní zásobu a i lexikální jednotky příznakové, které jsou aktivně užívané. Slova, která jsou užívaná společností jen pasívně, povědomě a srozumitelně, patří do pasivní slovní zásoby. Takovou slovní zásobu můžeme najít ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Dále do slovní zásoby patří odborná slovní zásoba, která se dále člení. Toto rozdělení je na termíny více odborným úsekům společné, interdisciplinární, speciální a úzce speciální. Mezi odbornou a běžně užívanou lexikální zásobou existuje přechod. Opakem spisovné slovní zásoby je slovní zásoba nářeční – jsou to nářečí místní a skupinová, zájmová, pracovní (slangy).¹²

- ***Slovní zásoba z hlediska motivace***

Slovní zásoba se skládá z různých skupin slov. Základní část jak ruské, tak české slovní zásoby tvoří slova prvotního významu, např. *рожь, корова, снег, город, дům, отец, брат, вода, поле, atd.* Většina z nich existují v jazyce už několik staletí, od některých slov vznikla slova odvozená¹³, např. *лес-лесной, лесник, лесничий, лесистый, перелесок; lod'-lodní, lodník, lodička, lod'ka.*

- ***Slovní zásoba a její složení***

Slovní zásobu jednoho jazyka tvoří souhrn všech slov vyskytujících se v tomto jazyce. Každý jazyk má různý počet slov. Slovní zásoba jazyků s rozvinutým morfematičtým tvořením (odvozování a skládáním) je početnější než jazyků s častým tvořením sémantickým, v němž se nové věci pojmenovávají přenesením významů slov stávajících. Počet slov není uzavřen a je nezjistitelný. Slovníky daných jazyků mohou obsahovat i statisíce hesel, při takovém počtu je jasné, že uživatel jazyka nebude znát všechna slova.¹⁴

Z tohoto hlediska dělíme slovní zásobu:

Aktivní slovní zásoba - zahrnuje slovní zásobu, která se používá v běžné komunikaci, jak v písemné podobě, tak i v ústní podobě řeči.¹⁵

¹² FILIPEC, J., ČERMÁK, F., *Česká lexikologie*, Praha, 1985, s. 14-15.

¹³ ГРЕКОВ, В. Ф., КРЮЧКОВ, С. Е., ЧЕШКО, Л. А., *Пособие для занятий по русскому языку*, Посвещение, 1973, с. 12-13.

¹⁴ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 13.

¹⁵ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 13.

Pasivní slovní zásoba - do této skupiny patří slova, kterým běžný uživatel sice rozumí, ale která sám nepoužívá.¹⁶

- **Vrstvy slovní zásoby podle časových příznaků**

Ve slovní zásobě současného jazyka se vydělují zvláštní vrstvy na krajních pólech: slova zastarávající a slova nová. Vývoj ve slovní zásobě probíhá takovým způsobem, že některá slova jsou vytlačována z užívání a zastarávají, jiná slova se do jazyka nově dostávají.¹⁷

Zastaralá slovní zásoba - představuje slova, která jsou známá nositelům jazyka, ale v současné době už se nepoužívají a do popředí se dostávají slova nová, např. *опричник, нестрый, кавалергар; vzducholod', kalamář*.

Důvody, proč slovní zásoba stárne, jsou různé. Jeden z důvodů je ten, že už se aktivně nepoužívají názvy předmětů, funkce osob: *царь - car, чиновник, tolar, невольник*. Další z důvodů je, že zastaralé slovo bylo vytěsнено jiným novým slovem, které označuje předmět stejného významu: *дружество (дружба), зеркало (зеркало), сей (этот), чело (лоб); kopaná (fotbal), čistonosoplena (kapesník), cihlička (žehlička), biograf (kino)*.

Existují dvě skupiny zastaralé slovní zásoby:

- 1) Historismy – slova označující věci, jevy, poměry, které již zanikly.
- 2) Archaismy – slova vytlačovaná z užívání jiným slovem, běžným a živým.

Historismy nemají synonyma v současném jazyce.

Archaismy mají synonyma, pomocí kterých výkladové slovníky vysvětlují jejich význam.

Zastaralá slova můžeme rozdělit na různé druhy:¹⁸

1. Lexiko-fonetické archaismy - *галстух (галстук), зеркало (зеркало), hřibátko (hřibátko), бřeцтан (бřeцтан)*
2. Lexiko-slovtvorné archaismy - *ресторация (ресторан), рыбаць (рыбак), бaгeр (багр), кабáтeц (кабáт)*
3. Vlastní lexikální archaismy - *парадиз (рай), кантоřit (učít)*
4. Gramatické archaismy - *руссаго (русского), на бале ('на балу), сыруп (sirup), сeсeдл s конě (sesedl z koně)*

¹⁶ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 13-14.

¹⁷ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 40.

¹⁸ РАХМАНОВА, Л. И., СУЗДАЛЬЦЕВА, В. Н., *Современный русский язык*, Москва, 1997, с. 84.

5. Sémantické archaismy - *позор, позорище* в значении 'зрелище, обычно постыдное, *nábytek* (od *nabýti*) – původně věc získaná, dnes zařízení bytu.

Nová slovní zásoba

Novou slovní zásobu tvoří slova (neologismy), která nedávno vstoupila do jazyka. Neologismy zachycují nejrůznější oblasti ekonomického, vědeckého, společenského a kulturního života. Výskyt nové slovní zásoby v jazyce znamená zejména rozvoj společnosti, může být způsoben vlivem vnějších extralingvistických příčin. K obohacování slovní zásoby dochází pomocí jazykových vlivů, podmíněných rozvojem struktury jazyka, stylistickými nebo sémantickými nezbytnostmi. Nová slovní zásoba, která je používaná víceméně intenzivním způsobem, může vytěsnit původní synonymní slovní zásobu, která se postupem času užívá méně často. Vznik neologismů může být spojen také s vytěsněním přejatých slov. Například, původní české slovo *letadlo* vytěsnilo přejaté slovo *aeroplán*. Jako další příklad k nejčastěji užívanému slovu patří lexikální jednotka *dálnice*, která vytěsnila slovo *autostráda*, dále podstatné jméno *vrtulník* je více užívané slovo než *helikoptéra*. Ruské slovo *творческий* bylo vytěsněné slovem *креативный*. Slovo *интеллигенция* vytěsnilo spojení slov *мыслящие люди*.¹⁹

Důvody vzniku nové slovní zásoby:²⁰

1. Nová slova vznikají jako pojmenování nové reality, nového předmětu nebo jevu, které se objevily v našem životě: *ваучер* - *voucher*, *супермаркет* - *supermarket*, *спонсор* – *sponzor*.
2. Vznik některých nových slov a slovních spojení se vysvětluje jako v první řadě nezbytnost pojmenovat jevy, které jsou přítomné v našem životě, ale také jevy, které nemají odpovídající označení v jazyce. Např. *отказник* – ten kdo odmítá splnit svoji povinnost, nejčastěji se jedná o službu v armádě, *правозащитник* – úředník, který vystupuje před státem a požaduje, aby dodržovali právo a svobodu občanů, *au pair* počestěná podoba *au-pairka* – dívka, která se stará o děti v zahraničí.
3. Někdy nová slovní zásoba vzniká na základě pohodlného označení věci jednoslovným pojmenováním, která předtím měla víceslovný název, např. *визажист* – *vizážista* (*художник*

¹⁹ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 304.

²⁰ РАХМАНОВА, Л. И., СУЗДАЛЬЦЕВА, В. Н., *Современный русский язык*, Москва, 1997, с. 88.

лица).

4. V některých případech nová slovní zásoba vzniká na základě nepostradatelnosti podtrhnout částečnou změnu předmětu v naší měnící se společnosti. Např: *сбербанк* (dříve – *сберкасса*), *офис* (*контора, служебное помещение*), *биопlynka* (*биопlynová stanice*).

5. Vznik nových slov v jazyce poukazuje i na vliv kultury jiné země na domácí společnost. Projevuje se jako móda používání cizích slov, které vstoupily do slovní zásoby jazyka. V ruském jazyce najdeme řadu příkladů takových slov, které se používají převážně v jazyce mládeže: např. *тип* (*народ, люди, компания*), *čekovat* (*něco sledovat*).

- **Slovní zásoba podle slohových příznaků**

Podle slohových příznaků se ve slovní zásobě vydělují hovorová slova, knižní slova, termíny a poetismy. Hovorová a knižní slovní zásoba tvoří protikladnou dvojici, která se odráží od lexikálních prostředků bezpříznakových a stylově neutrálních. Hovorová řeč se váže na mluvenou podobu jazyka, knižní spíše na psanou podobu jazyka. Poetismy a termíny přísluší funkčnímu stylu odbornému a uměleckému. Představují mezi sebou do jisté míry protiklad. Termín má vlastnost jednoznačnou, zatímco poetismy jsou expresivní a postrádají uvedené znaky termínů.²¹

- knižní (oficiální projevy, odborná literatura, úřední a obchodní dopisy; archaická slova, odborná terminologie)

- hovorová (neoficiální projevy např. soukromé dopisy, vyprávění; kodifikována v normativních příručkách)

- termíny (lexikální jednotka sloužící odbornému vyjadřování s přesným významem a bez vedlejších příznaků)²²

- poetismy (slova omezená na užívání v uměleckém stylu)²³

²¹ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 29.

²² HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 35.

²³ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 40.

- **Nespisovná slovní zásoba**

rozdíly územní

- nářečí (dialekty) – slova, která se užívají společností v určitých regionech. Dialekty se užívají převážně v ústní formě. Od spisovné řeči se liší nejen oblastí použití, ale i po stránce fonetické, gramatické a lexiko-sémantické.²⁴

- regionální – užívání přesahuje hranici jednoho nářečí a rozšiřuje se na větší oblast²⁵

rozdíly sociální

- slang – jsou slova, která narušují normy standardního jazyka. Lexikální jednotky, které označují předměty, o kterých se mluví v běžném životě. Pojem „slang“ v překladu z anglického jazyka označuje řeč sociální nebo profesionální samostatné skupiny v protikladu spisovného jazyka. Slang se skládá ze slov a frazeologismů, které vznikly a nejprve se užívaly v jednotlivých sociálních skupinách a tím odrážely kompletní orientaci těchto skupin.

- argot (žargon) – označuje zvláštní vrstvu slov v mluvě společenské spodiny (zloději, kasaři, kriminální živly)²⁶

1.3 Přejímání slovní zásoby

Slovní zásoba každého přirozeného jazyka se zákonitě obohacuje novými prvky ze zahraničních zdrojů. Přejímání cizích slov je důsledkem kontaktů jazyků, etnik a jejich vzájemných ekonomických, politických a kulturních situací, důsledkem poznávání cizích skutečností a potřeby je pojmenovávat. Při jazykových kontaktech a interferenci rozlišené intenzity dochází k přímému nebo zprostředkovanému přejímání jazykových jednotek, respektive forem, z jednoho jazyka do druhého.²⁷

Převzatá slova jsou slova, která jsou přejatá do slovní zásoby určitého jazyka z jednotlivých jazyků přímo, anebo prostřednictvím jiného jazyka ve všech obdobích jazykového vývoje v závislosti na hospodářském, společenském a kulturním rozvoji příslušného jazykového společenstva.²⁸

²⁴ КРЫСИН, Л. П., *Современный русский язык*, Москва, 2007, с. 142.

²⁵ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 21.

²⁶ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 27.

²⁷ RIPKA, I., IMRICHOVÁ, M., *Kapitoly z lexikologie a lexikografie*, Prešov, 2011, s. 50.

²⁸ RIPKA, I., IMRICHOVÁ, M., *Kapitoly z lexikologie a lexikografie*, Prešov, 2011, s. 51.

- **Přejímání slov z cizích jazyků do češtiny**

Český jazyk v nejstarším období přejímal z latiny (*škola, tabule, apoštol, biskup*), z kulturního jazyka středověku. Díky latině přecházela do češtiny i slova z řečtiny. Dalším velkým pramenem přejímání slov byla němčina (*rada, šlechta, říše*). Největší příliv nových slov do češtiny byl v období humanismu opět z latiny (*akademie, proces, katar, rejstřík*). Z francouzštiny se přejala slova, která se týkala vojska (*generál, admirál*), z němčiny se objevila slova z oblasti řemeslnictví a jiných odvětví (*handlovat, hoblík*). Významné obohacování slovní zásoby ze slovanských jazyků proběhlo za národního obrození. Například z polštiny se přejala slova jako *obřad, vděk, ohon, věda* a z ruštiny *vzduch, vkus, bodrý*.²⁹

- **Přejímání slov z cizích jazyků do ruštiny**

„Proces obohacování ruštiny probíhal od počátku existence ruského jazyka.“³⁰ Ruský jazyk přejal nejvíce lexikálních jednotek z polského jazyka. Především polština byla zprostředkovatelským jazykem Ruska. Nemalý počet slov byl přejat do ruského jazyka z němčiny (*бунт, крахмал, кухня, маляр*), z latiny (*аргумент, монета, публика*), z francouzštiny (*пунцовый, шаль, фармазон*), z itaštiny (*бандит, карета, фабрика*), z hebrejštiny (*кагал*).

Největší přírůstek slov z polského jazyka se odehrál v 16. – 17. století. Od 18. století Rusko vstoupilo do bezprostředního kontaktu se západní Evropou, proto vliv polštiny na území Ruska začal klesat. K vlastní slovní zásobě polštiny patří tato slova: *гусар, кролик, мазурка, пан, повидло, позволить, полковник, пончик, пуля, рисовать, уважать, штаргалка*. Několik málo slov bylo přejato do ruského jazyka z češtiny např. *полька* (název tance), *колготки, беженец, робот*. V ruském jazyce se můžeme setkat se slovy ukrajinského původu: *борщ, бублик, детвора, хлебороб, школяр*.³¹

Pro oba jazyky je společné, že přejímaly slovní zásobu z řeckého, latinského, francouzského, německého a italského jazyka. Jedná se převážně o slova, která se týkají školství, politiky, ekonomie a medicíny.

²⁹ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha, 1980, s. 165-166.

³⁰ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1985, s.

46.

³¹ РАХМАНОВА, Л. И., СУЗДАЛЫЦЕВА, В. Н., *Современный русский язык*, Москва, 1997, с. 101.

1.4 Mezinárodní slovní zásoba

Přejatá slovní zásoba úzce souvisí s tzv. mezinárodní slovní zásobou. Mezinárodními slovy jsou slova, která se týkají ekonomiky, politiky, vědy, kultury, techniky atd. Základem mezinárodní slovní zásoby je latinský a řecký jazyk: *atletika* - *атлетика*, *fyzika* - *физика*, *filozofie* - *философия*, *diskuse* - *дискуссия*, *ideologie* - *идеология*, *historie* - *история*, *hymna* - *гимн*, *kolokvium* - *коллоквиум*. Dále k mezinárodní slovní zásobě patří často slova anglického, italského, francouzského, německého a ruského původu.³²

Sémantickou zvláštností mezinárodní slovní zásoby je dělení na tematické okruhy. Např. v medicíně, botanice a zoologii se používá latinská terminologie. Z italského jazyka, oblasti hudby, byla přejata například tato slova: *basa* - *контрабас*, *tempo* - *темп*, *tenor* - *тенор*, *trombón* - *тромбон*, *alt* - *альт*, *sólo* - *соло*, *činely* - *музыкальные тарелки*, *soprán* - *сопрано*.³³

Anglická intencionální slovní zásoba je typická pro oblast týkající se sportu a techniky a také oblasti hudby: *basketbal* - *баскетбол*, *box* - *бокс*, *fotbal* - *футбол*, *hokej* - *хоккей*, *sport* - *спорт*, *start* - *старт*, *tenis* - *теннис*. Také některá přejatá slova jsou francouzského původu: *prezident* - *президент*, *revoluce* - *революция*, *reklama* - *реклама*, *rokoko* - *рококо*, *móda* - *мода*.³⁴

1.5 Porovnání česko-ruské slovní zásoby

„Základem slovní zásoby je v obou jazycích indoevropská a obecně slovanská vrstva.“³⁵ „Ruština a čeština se jako jazyky flexivního typu vyznačují tím, že v nich převažují pojmenování motivovaná.“³⁶ Fonematická a strukturální blízkost českého a ruského jazyka jako jazyků příbuzných nachází i svůj výraz na lexikální úrovni, který podmiňuje ve mnoha případech, především formální shodě lexikálních jednotek.³⁷

„Slovní zásoba ruského jazyka se nikdy neuzavírala tak jako český jazyk, kterému hrozila germanizace, přílivu výpůjček a obohacovala se slovy jiných jazyků – jazyků

³² ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 307.

³³ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 307.

³⁴ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 307.

³⁵ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1985,

s 46.

³⁶ ŽAŽA, S., *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*, Brno, 1999, s. 12.

³⁷ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 313.

slovanských národů bývalého Sovětského svazu a dalších cizích jazyků.³⁸ V základním zkoumání obecně-slovanské slovní zásobě je asi 530 slov, ve formálních a sémantických vztazích jsou společné pro slovanské jazyky. Můžeme předpokládat, že v porovnání česko-ruské oblasti slov, které se shodují, je více. K takové slovní zásobě se vztahuje např. *den - день, kniha - книга, ruka - рука, noha - нога; běhat - бегать, nosit - носить, plavat - плавать; bohatý - богатый, starý - старый, nový - новый; náš - наш, váš - ваш; dva - два, šest - шесть; vesele - весело, málo - мало*, atd.³⁹

Českou a ruskou slovní zásobu můžeme z pohledu ekvivalence rozdělit do několika skupin:⁴⁰

- 1) česko-ruská synonyma, která se shodují nejen ve významu slova, ale i ve tvaru: *bál - бал, nos - нос, sport - спорт, klub - клуб, světlý - светлый, žít - жить, létat - летать, chodit - ходить*
- 2) česko-ruská homonyma – *život - жизнь - живот, ráno - утро - рано, starost - забота - старость, svět - мир - свет, uznat - признать – узнать*
- 3) slova, která byla vytvořena na základě stejného kořenu slova, ale za pomoci různých přípon: *plavání - плавание, lyže - лыжи, kulinářství - кулинария, uplavat – проплыть*
- 4) slova, která se shodují ve významech (synonyma), ale liší se tvarem: *zahradničit - огородничать, divadlo - театр, dovolená - отпуск, velký – большой*

Česko-ruská synonyma ne vždy mají úplně shodné ekvivalenty, kterými se shodují ve všech významech. Nejvíce typickými případy jsou částečná synonyma, kdy shodnost se dá pozorovat v jednom nebo několika významech. Příznačnými jsou přídavná jména: přídavné jméno *глубокий* je ekvivalentem pro české přídavné jméno *hluboký*, a přídavné vysoký v některých případech má přenesený význam: *глубокий пруд (тыл, мысль) – hluboký rybník (тыл, мысль), глубокая старость – vysoký věk*. Přídavné jméno *мирный* je synonymem

³⁸ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1985, s. 46.

³⁹ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, s. 313 – 314.

⁴⁰ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, s. 314.

jako přídavné jméno *mírný*, také přídavné jméno *mírový*, *mírumilovný*: *мирный характер – mírná povaha*, ale *мирный договор – mírová smlouva*.⁴¹

Analogickým způsobem česká slovní zásoba může v smyslových vztazích odpovídat některým ruským slovům. Přídavné jméno *dlouhý* se používá v ruském významu jako přídavné jméno *долгий* nebo *длинный*: „*dlouhá cesta – долгий/длинный путь, dlouhá noc – длинная/долгая ночь, dlouhé vlasy – длинные волосы, dlouhé šaty – длинное платье*.“⁴² Přídavné jméno *hnědý* odpovídá ruským přídavným jmenům: *коричневый, бурый, гнедой, карий, каштановый*: *hnědá barva – коричневый цвет, hnědé uhlí – бурый уголь, hnědé vlasy – каштановые волосы*.⁴³

Česko-ruská synonyma mohou mít různé stylistické zabarvení. Například ruským neutrálním slovům může odpovídat česká hovorová slovní zásoba, může to být i naopak, nebo spisovná forma slovní zásoby v jednom jazyce odpovídá neutrálním slovům v druhém jazyce. Ruská stylisticky neutrální podstatná jména *касса, фабрика, музыка, машина* odpovídají českým hovorovým slovům: *kasa, fabrika, muzika, mašina (současně neutrálním pokladna, továrna, hudba, stroj)*.⁴⁴

Českým básnickým slovům *vesna, jeseň* odpovídají ruská neutrální slova *весна, осень*.

Určité rozdíly lze pozorovat i ve způsobu tvorby slovní zásoby v porovnávaných jazycích v míře jejich produktivnosti. V českém jazyce, na rozdíl od ruského jazyka, slova, která vznikla pomocí zkracování, jsou méně produktivní. A naopak, produktivnější jsou slova, která vznikla na základě derivační univerbizace.⁴⁵

Mnoho slov, která v českém jazyce mají jednoslovné pojmenování, v ruském jazyce jsou pojmenování víceslovná: *železnice – железная дорога, hlediště – зрительный зал, zotavovna – дом отдыха*.

⁴¹ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 314.

⁴² ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 314.

⁴³ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 314.

⁴⁴ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 314.

⁴⁵ ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА, А., *Чешский язык*, Москва, 1990, с. 315.

Mezi českým a ruským jazykem dochází ke značnému rozdílu u významově stejných slov, zvláště v přeneseném významu a v jejich spojovatelnosti, např. ruské slovo *масло* znamená *máslo*, ale také *olej* – *сельское масло* – *растительное масло*.⁴⁶

⁴⁶ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1985, s. 48.

2 Volný čas

Pojmem volný čas můžeme nazvat dobu, kdy člověk produkuje činnost, která ho baví, nebo ji koná ve svůj prospěch. Jedná se o dobu, kterou člověk tráví mimo práci nebo mimo školu, z tohoto důvodu většinou jde o čas, kdy je člověk spokojený a je pozitivně naladěný. Tato kapitola pojednává o tom, jakým způsobem lidé tráví svůj volný čas. Jedná se o fakta, která byla zjištěna odborníky v různých sociologických výzkumech. Také je zde uvedeno, jak se liší způsob trávení času u českého a ruského národa.

- **Trávení volného času**

Každý občan, který žije na území České republiky, ví, jak naše mládež tráví volný čas. Svůj předškolní věk tráví převážně s rodiči, s nimi absolvuje nějaké výlety, dovolenou. Můžeme říct, že prostřednictvím rodičů se seznamuje se světem a učí se, jak se v něm má chovat. Po nástupu do školy děti začínají navštěvovat různé zájmové kroužky, které můžeme označit jako mimoškolní aktivity. Většinou se jedná o sportovní, hudební nebo umělecky zaměřené činnosti. O prázdninách mnoho dětí jezdí na tábory. O víkendech chodí také s kamarády ven. Bohužel v dnešní době vidět dítě, jak si hraje venku, je spíše vzácnost. Většina z nich sedí doma u počítačů, buď hrají nějaké hry, anebo komunikují prostřednictvím sociálních sítí se svými přáteli místo toho, aby se s nimi sešli.

V pubertálním věku si děti utvářejí skupinky, do kterých se samovolně zařadí a většinou je to rozhodující faktor pro daného jedince, který ho ovlivní v dalším způsobu chování, nebo jinak řečeno ve způsobu trávení volného času. První možnost je, že si vyberou jako oblíbenou činnost popíjení alkoholu, kouření a potulování po ulicích. Druhá možnost, že jejich schůzky budou za záměrem si někam vyrazit na túru nebo sportovat, čas od času si zajdou na zábavu. Dospělý člověk běžně tráví svůj volný čas s rodinou – společně jezdí na výlety, chodí na procházky, dívají se na televizi.

Za nejdůležitější fázi trávení volného času lze považovat svátky. V tyto dny se celá rodina schází v rodinném kruhu, a slaví ať už Vánoce, Velikonoce, narozeniny nebo jiné rodinné svátky.

Trávení volného času u ruského nebo českého národa se v obecném smyslu nijak výrazně neliší, větší odchylky můžeme najít pouze ve způsobu oslav svátků, a to Vánoc, Velikonoc a svátku matek.

2.1 Charakteristika volného času

2.1.1 Vývojový pohled na volný čas

S vývojem společnosti se mění pojetí a náplň volného času. Po druhé světové válce lze zaznamenat tři vývojové etapy společnosti. První etapa zahrnuje 50. – 60. léta 20. století. Do životního stylu společnosti zapadá v první řadě práce a protipól tvoří volný čas. V důsledku této hodnotové stupnice se stává hlavní náplní volného času odpočinek, rekreace, oddech za účelem reprodukce pracovní síly. Vzdělávání je také úzce pojímáno pouze ve vztahu k práci jako zvyšování pracovní kvalifikace. Obdobná situace je v zařízeních výchovy mimo vyučování. Náplň výchovných činností tvoří odpočinek, pobyt venku, vycházky a hromadně organizovaná příprava na vyučování.⁴⁷

Do druhé etapy spadají 70. – 80. léta, kdy se již nesetkáváme s ostrou vyhraněností práce a volného času. Ten již je pojímán jako řada činností, v nichž jedinec může uspokojovat hmotné a kulturní potřeby. Volný čas slouží nejen k odpočinku a rekreaci, ale lidé chtějí zábavu, prožitky. Další vzdělávání dospělých je spojeno s potřebou seberealizace, rozvíjí se bohatá zájmová činnost. Podobné změny nastávají i v obsahu volného času dětí a mládeže. Vzniká velké množství zájmových kroužků, a to jak při školách, tak i mimo ně. Rozvíjí se síť domů pionýrů, při kterých jsou kromě zájmových kroužků organizovány specializované stanice mladých techniků, přírodovědců a turistů. Kulturní zařízení nabízejí své specializované programy prostřednictvím projektu Kultura mládeži a mládež kultuře. Zájmová sdružení mají povinnost pečovat o mladý dorost.⁴⁸

V socialistické společnosti se stávají práce a volný čas objektem plánování a kontroly. Jde vlastně o regulaci lidské aktivity se zdůvodněním, že hlubší znalost této aktivity rozšiřuje její prostor. Volný čas je industriální společností více hodnocen jako odpočinek a zábava: spojují se především se službami a spotřebou zboží, vzdalují člověka od oblastí, v nichž se může jeho osobnost realizovat (umění, sport, politika atd.) a zužují jej v první řadě na spotřebitele. V moderní společnosti každý svobodně disponuje jak časem pracovním, tak i volným časem.⁴⁹

Povaha a struktura volného času jsou podmíněny druhem a typem práce (zaměstnání, povolání), ale zároveň samy práci podstatným způsobem determinují. Velký význam hraje to,

⁴⁷ NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno, 2002, s. 15.

⁴⁸ NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno, 2002, s. 15-16.

⁴⁹ NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno, 2002, s. 16.

že člověk má možnost si vytvořit svůj volný čas a stanovit svůj konkrétní denní nebo týdenní program, jehož součástí jsou:⁵⁰

- čas pracovní,
- čas pro zábavu a zájmovou činnost,
- čas reprodukční (pro uspokojování základních životních potřeb),
- čas pro tvořivou činnost,
- čas pro ozdravující činnost,
- čas pro druhé.

V soudobé společnosti se stává volný čas do značené míry doménou konzumu, jenž je převážně cílem lidského snažení, nikoli jen prostředkem. V posledních letech se tato skutečnost promítá do sociálního jevu získat co nejvíce prostředků i za cenu prodloužené pracovní doby, druhého zaměstnání apod. Místo aby člověk využíval postupného zkracování pracovní doby pro svůj svobodný rozvoj, přijímá delší nebo druhé zaměstnání. Musí totiž uspokojovat narůstající požadavky své a své rodiny, a to často především z prestižních důvodů. A tak uspokojování relativně základních životních potřeb vyvolává potřeby nové a nové. Člověk se stává otrokem svých potřeb. Pracuje, pracuje, mnohdy dře, kupuje, obstarává, zařizuje, pořizuje, ale nemá volný čas, v němž by žil radostně. Nemá čas pro sebe ani pro své nejbližší, vzdává se bezprostředních lidských setkání, protože musí pracovat, obstarávat a konzumovat. Naproti tomu řada lidí nemá možnost opatřovat si základní prostředky prací a tak z různých důvodů vzniká skupina lidí nezaměstnaných.⁵¹

Od vyváženosti mezi prací a volným časem směřujeme k přemíře volného času. Dostáváme se do třetí etapy, časově ohraničené devadesátými léty. Stírají se hranice mezi prací, polovolným či nutným časem a volným časem. Lidé vstupují do volného času s požadavky „Já chci“ nebo „Já potřebuji“, „Mě to baví“ apod. Zajisté, že nejde o všeobecnou platnost. Do popředí vystupuje otázka kultivace člověka. Současná společnost ještě nedospěla k řešení využití volného času. Je třeba se vyrovnat s danou celospolečenskou situací v této oblasti. Měli bychom zaznamenat, kam směřuje vývojový trend. Objevují se nové fenomény, na něž je nezbytné reagovat.⁵²

⁵⁰ NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno, 2002, s. 15.

⁵¹ NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno, 2002, s. 16.

⁵² NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno, 2002, s. 16.

2.1.2 Co je volný čas

Je to čas, v němž člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti. Koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.

Pod pojem volný čas se běžně zahrnují: odpočinek, rekreace, zábava, zájmová činnost, dobrovolné vzdělávání a dobrovolná společensky prospěšná činnost. Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti nemají dost zkušeností a poznatků, aby se správně orientovaly v různých oblastech zájmové činnosti, potřebují citlivé a nenásilné vedení a vhodně motivovanou pestrou nabídku činností, z nichž si dobrovolně vyberou.⁵³

2.1.3 Volný čas - dnes

Volný čas můžeme chápat dvojím způsobem – jako sociální vymoženost nebo jako důsledek pokračující průmyslové racionalizace. Volný čas můžeme považovat za projev kulturního převratu současné doby. Čas, který se vyznačuje tím, že se v něm člověk může chovat tak, jak chce, se nazývá vlastní volný čas. To znamená, že člověk individuálně disponuje s časem bez věcné nutnosti a užívá ho podle svých osobních přání.⁵⁴

„Volný čas patří podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) mezi 24 sociálních indikátorů, podle nichž se určuje životní kvalita v určité zemi.“⁵⁵

Existují charakteristické znaky společnosti volného času:

1. oddělení zaměstnaní a volného času,
2. růst volného času,
3. socializace a demokratizace volného času,
4. přesun existenciálního důrazu do volného času.

„Pokud hovoříme o přesunu existenciálního důrazu do volného času, myslíme tím, že většina zážitků, které člověka hluboce ovlivňují, a velké množství aktivit, v kterých naplňuje svoje životní potřeby, zájmy a ideály, se odehrávají ve volném čase, a to převážně v privátní sféře.“⁵⁶

⁵³ NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno, 2002, s. 17.

⁵⁴ KAPLÁNEK, M., *Nauka o volném čase*, České Budějovice, 2011, s. 18.

⁵⁵ KAPLÁNEK, M., *Nauka o volném čase*, České Budějovice, 2011, s. 18-19.

⁵⁶ KAPLÁNEK, M., *Nauka o volném čase*, České Budějovice, 2011, s. 42.

Volný čas je pro jedince vlastním časem, je to doba, kdy na něj netlačí povinnosti. Je to také doba, kdy člověk navazuje sociální kontakty a rozvíjí se jeho společenský život. Udrží se pomocí volného času mezilidské vztahy. Volný čas je také i pracovním časem – ať už je to práce pro radost (koníčky, kutilství) nebo pro sebe (práce pro domácnost), pro přátele, anebo kvůli zvýšení příjmů (druhé zaměstnání).

2.2 Trávení volného času v České republice

Tato kapitola se zabývá tím, jak občané České republiky tráví svůj volný čas, a je zpracována na základě sociologických výzkumů prováděných v letech 2004, 2005 a 2009. Výzkum monitoroval, jak lidé na území naší republiky tráví svůj volný čas o víkendech a všedních dnech. Výzkum také zjišťoval, kolik svým koníčkům lidé věnují času.

Z prvních třech tabulek můžeme přehledně zjistit, že lidé mají nejvíce volného času o víkendu, což není překvapující. Volné hodiny, které lidé mají o víkendech, se pohybují kolem 10 až 14 hodin, 7 až 9 hodin, 5 až 6 hodin. Ve všedních dnech lidé mají okolo 3 až 4 nebo 5 až 6 volných hodin. Ve srovnání s výsledky z roku 2005 se tyto hodnoty vůbec nezměnily.

Tabulka č. 1: Odhad volného času ve všední den (v %) ⁵⁷

ve všední den	2005	2009
0 h.	6	6
1 – 2 h.	25	25
3 - 4 h.	33	33
5 – 6 h.	18	18
7 – 9 h.	9	9
10 – 14 h.	7	7
více než 15 h.	1	1
Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.		

Tabulka. č. 2 : Odhad volného času v sobotu (v %) ⁵⁸

v sobotu	2005	2009
0 h.	2	2
1 – 2 h.	6	5
3 - 4 h.	15	15
5 – 6 h.	25	26
7 – 9 h.	22	21
10 – 14 h.	25	23
více než 15 h.	3	5
Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.		

⁵⁷ Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: *Volný čas* [online]. 2010 [cit. 12. 02. 2013]. Dostupné z [www: <cvvm.soc.cas.cz/media/com>](http://www.cvvm.soc.cas.cz/media/com).

⁵⁸ Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: *Volný čas* [online]. 2010 [cit. 12. 02. 2013]. Dostupné z [www: <cvvm.soc.cas.cz/media/com>](http://www.cvvm.soc.cas.cz/media/com).

Tabulka č. 3: Odhad volného času v neděli (v %) ⁵⁹

v neděli	2005	2009
0 h.	1	1
1 – 2 h.	4	3
3 - 4 h.	12	11
5 – 6 h.	23	23
7 – 9 h.	24	24
10 – 14 h.	30	29
více než 15 h.	4	6
Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.		

2.2.1 Způsob trávení volného času

V České republice se jako nejčastější aktivita jeví sledování televizních pořadů.

Druhou a třetí pozici zaujala četba a sportovní aktivity.

Tabulka č. 4: Způsob trávení volného času (v %) ⁶⁰

Aktivita	2004	2005	2009
Televize	37	51	41
sport aktivně	33	26	31
čtení (literatura, tisk)	27	37	31
s přáteli	16	21	26
Rodina	24	23	24
Procházky	12	18	17
Počítač	6	12	14
Zahrádka	17	10	13
odpočinek, spánek	7	11	11
kino, divadlo	7	7	7
cestování, výlety	6	3	7
v hospodě, baru	4	6	6
ruční práce	7	8	5
Kutilství	6	7	5
hudba – poslech	3	5	5
domácí práce	14	5	4
s partnerem	3	5	4
luštění křížovek	3	3	4
Učení	7	4	3

⁵⁹ Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: *Volný čas* [online]. 2010 [cit. 12. 02. 2013]. Dostupné z [www: <cvvm.soc.cas.cz/media/com>](http://www.cvvm.soc.cas.cz/media/com).

⁶⁰ Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: *Volný čas* [online]. 2010 [cit. 12. 02. 2013]. Dostupné z [www: <cvvm.soc.cas.cz>](http://www.cvvm.soc.cas.cz).

sport pasivně	3	2	3
Chalupa	4	3	2
v lese	4	2	2
diskotéky, zábavy	4	3	2
rybaření, myslivost	2	2	2
péče o domácí zvířata	2	1	2
druhé zaměstnání	2	1	2
chov hospodářských zvířat	2	1	1
Nákupy	2	2	1
aktivní provozování hudby	1	1	1
šachy, kulečnick, apod.	1	1	1
bez odpovědi	24	13	15

Kromě sledování televize, sportování a četby lidé také tráví svůj volný čas s rodinou a přáteli, chodí na procházky a venčí psy. Nejčastěji zaplňují svůj volný čas seděním u počítače, naopak do pozadí se dostává zahrádkaření. Největší změna přišla u domácích prací, u nichž můžeme zaznamenat výrazný pokles.

Podle věku můžeme zaznamenat rozdíly ve způsobu trávení volného času. Mladší lidé častěji poslouchají hudbu, sportují a rozvíjejí své znalosti. Starší lidé spíše čtou knihy, časopisy a věnují se svým koníčkům.⁶¹

2.3 Trávení volného času v Rusku

Svůj volný čas muži věnují hrám na počítači a ženy domácím pracím. Muži a ženy mají přibližně stejný počet hodin volného času, ale mužům se daří lépe tento čas věnovat sobě, než ženám. Ženy věnují více času domácím pracím nebo opravám bytu než muži. Muži upřednostňují počítač a prohlížení různých internetových stránek. Přibližně stejné procento mužů a žen tráví svůj volný čas se svými dětmi, vnoučaty, příbuznými. Také stejné procento tráví svůj čas u televizních obrazovek. Naopak ženy se častěji věnují četbě, luštění křížovek, cvičení ve fitness klubech a tráví více času s přáteli, než muži.⁶²

V následujících tabulkách je přehledně zobrazený způsob trávení volného času ruského národu.

⁶¹ Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: *Volný čas* [online]. 2010 [cit. 12. 02. 2013]. Dostupné z www: <cvvm.soc.cas.cz>.

⁶² CRN ит-бизнес: *Как россияне проводят свободное время?* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z www: <www.crn.ru>.

Tabulka č. 5: Počet hodin volného času po pracovní době (v %) ⁶³

volný čas po práci	5 a více h.	18
	3-5 h.	43
	1-3 h.	31
	1 a méně h.	5

Tabulka č. 6: Způsob trávení volného času ruským národem (v %) ⁶⁴

	Ženy	muži
domácí práce	53 %	39
internet, PC hry	43 %	32
čas s dětmi, příbuznými	43 %	43
televize	40 %	40

Tabulka č. 7: Dosažení cíle naplánovaných aktivit (v %) ⁶⁵

splnění všech aktivit	51%
částečné splnění aktivit	40%
částečné neplnění aktivit	48%
někdy ano, někdy ne	9%
úplné nestihání, práce ve dne i noci	11%

2.4 Porovnání obou národů ve způsobu trávení volného času

Podle údajů výše lze porovnat, že oba národy mají v některých faktorech odlišné aktivity a v některých stejné. Rusové převážně sedí u televizních obrazovek nebo počítačů, zatímco jejich ženy opravují byt a věnují se domácím pracím. Češi mají pestřejší způsob trávení volného času. Sice větší procento národa tráví svůj volný čas u televizních obrazovek, ale i přesto jsou jedinci, kteří svůj čas tráví aktivně, ať už procházkou, výletem na kolech, ale hlavně s rodinou.

Dnešní moderní společnost se neustále vyvíjí a následkem jejího vývoje vznikají nové aktivity a názvy nových sportů, pomocí kterých se slovní zásoba jazyka obohacuje. K

⁶³ CRN ит-бизнес: *Как россияне проводят свободное время?* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z [www: <www.crn.ru>](http://www.crn.ru).

⁶⁴ CRN ит-бизнес: *Как россияне проводят свободное время?* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z [www: <www.crn.ru>](http://www.crn.ru).

⁶⁵ CRN ит-бизнес: *Как россияне проводят свободное время?* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z [www: <www.crn.ru>](http://www.crn.ru).

rozšiřování slovní zásoby dochází nejen na půdě, na které vznikla daná činnost, ale díky rychlému vývoji společnosti vzniklé činnosti dostávají i do jiných zemí, ve kterých se nová slova rychle uchytí a dostanou se do oběhu běžného užívání. Tímto způsobem v jazyce vznikají slova přejatá. V dnešní době jde hlavně o slovní zásobu, která byla přejatá z anglického jazyka. Další vliv na slovní zásobu je ten, že lidé provozují danou činnost ve volném čase, a vzhledem častému užívání názvu činnosti dochází ke zdomácnění slova a vznikají různé slangy pro daný výraz, např. *basketbal* – *basket*, *fitness* – *fitko*, *телевизор* – *мелук*.

V praktické části této práce bude porovnávaná slovní zásoba volného času, která bude vybíraná podle výzkumu, jak tráví lidé na území České republiky svůj volný čas. Budou porovnávaná taková slova, která nejlépe reflektují současné využívání volného času.

Praktická část

3 Slovní zásoba volného času

I přes společný praslovanský původ jazyků a shodný typologický ráz (oba jazyky patří k jazykům flexivním)⁶⁶ můžeme kvůli rozdílnému historickému vývoji ruštiny a češtiny shledávat mezi oběma jazyky rozdíly. Vzhledem k této diferenci najdeme slova často jen v jednom z jazyků, např. v ruštině *семья, смотреть*, v češtině *křeček, kachna* nebo slova, jejichž příbuznost odhalí často až etymologický průzkum, např. *перила - opěradlo, почва - podešev*. Naopak existují i slova, která se v obou jazycích svou podobou i svým významem úplně nebo téměř úplně shodují, např. *бал - bál, спорт - sport, луна – lípa*.⁶⁷

Slovní zásoba obou jazyků se dělí na dvě skupiny. Do první skupiny patří slova původního českého či ruského původu, a do druhé skupiny můžeme zahrnout slova cizího původu. U některých slov se zachovává i přízvuk.

V této části bakalářské práce nalezneme slovní zásobu obou jazyků, která je porovnáвана. Při této konfrontaci nám posloužila odborná literatura, kde jsme si mohli všimnout podrobného rozboru obou jazyků. Důsledkem toho některé poznatky z literatury byly zařazeny do této konfrontace a znázorněny na konkrétních příkladech slov tematicky spojených s volným časem. Díky těmto poznatkům bylo zjištěno, že některá slova jsou zcela shodná či analogická, jiná zase jsou tvořena úplně jiným způsobem, např. pomocí jiného sufixu, použitím dodatečného slova nebo i tím, že daný jazyk děj opíše pomocí jiných slov.

Slovní zásoba volného času je velmi rozmanitá, z tohoto důvodu v tabulkách nalezneme pojmenování nejčastějších aktivit, které byly vybrány na základě výzkumů o trávení volného času občany České republiky z roku 2009. Slova jsou uspořádána do tabulky, u každé jednotky je uveden její význam a původ daného slova. V ruských slovech je vyznačen přízvuk pomocí kurzívy. V tabulce jsou jednotlivá slova rozřazena do skupin sport, odpočinek, zájmy a zábava, poté byla uspořádána podle české abecedy. Následně slovní zásoba obou jazyků byla porovnáвана pomocí etymologických a výkladových slovníků. Zajímavé je pozorovat, do jaké míry je jejich ekvivalence stejná. Slova, která se shodují ve všech významech, můžeme zařadit do skupiny slov úplné shody. Slova, která mají více významů, ale pouze v některých se liší, spadají do skupiny částečné shody.

⁶⁶ ŽAŽA, S., *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*, Brno, 1999, s. 12.

⁶⁷ ŽAŽA, S., *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*, Brno, 1999, s. 28.

Pro určení původu a významu slov byly využity odborné výkladové slovníky. Pro určení původu slov byly použity etymologické slovníky. Při určování původu slov bylo pracováno s jedním z největších ruských slovníků od Maxe Fasmera, který nese název *Этимологический словарь русского языка*⁶⁸. Má téměř 3000 stránek a zahrnuje přes 18 000 lexikálních jednotek a jeho rozmanitost byla jedním z hlavních důvodů, proč byl vybrán pro psaní této práce. K určení významu ruské slovní zásoby přispěly výkladové slovníky: *Большой Толковый словарь правильной русской речи*⁶⁹ od Skvorcova a *Толковый словарь*⁷⁰ Ožegova a Švedové. Pro práci s českou slovní zásobou byly použity následující slovníky: *Český etymologický slovník*⁷¹ od Rejzka, *Etymologický slovník jazyka českého*⁷² od Machka, *Slovník spisovné češtiny*⁷³, který vydalo nakladatelství Academia. Tyto slovníky byly vybrány na základě jejich rozmanitosti a kvality zpracování slovní zásoby.

3.1 *Volný čas - porovnání současné ruštiny a češtiny*

Když začneme hovořit už o čase jako takovém, narazíme v ruském a českém jazyce na rozdíl ve významu tohoto pojetí. Sémantický rozdíl najdeme mezi českým *čas* a ruským *час*. Český pojem *čas* je nadřazený pojem a označuje dobu všeobecně, kdežto v ruštině je daleko užší a označuje časovou jednotku – *hodinu*. A naopak ruské *година* má význam osudné doby, těžké chvíle.⁷⁴

Mezi ruskou a českou slovní zásobou, můžeme pozorovat i rozdíly v pojmenování, kdy čeština některé činnosti vyjadřuje pomocí jednoslovného pojmenování, kdežto ruština danou činnost vyjadřuje víceslovným pojmenováním. Daný fakt můžeme pozorovat u těchto lexikálních jednotek např. *háčkování - вязание крючком*, *bruslení - катание на коньках*, *lyžování - катание на лыжах*, *hřiště - спортивная площадка*.

Názvy spojené s volným časem jsou do značné míry shodné. Můžeme najít ale i velmi neshodná pojmenování u slov např. *jízdní kolo – велосипед*, *počítač - компьютер*, *dovolená*

⁶⁸ ФАСМЕР, М., *Этимологический словарь русского языка*, Москва, 1986-87.

⁶⁹ СКВОРЦОВ, Л. И., *Большой толковый словарь правильной русской речи*, Москва, 2009.

⁷⁰ ОЖЕГОВ, С., И., ШВЕДОВА, Н., Ю., *Толковый Словарь Русского Языка*, Москва, 2009.

⁷¹ REJZEK, J., *Český etymologický slovník*, Praha, 2001.

⁷² МАЧЕК, V., *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha, 2010.

⁷³ АКАДЕМИЕ ВĚД ČR, *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha, 2005.

⁷⁴ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1986, s.

– *отпуск*. Rozdíl mezi těmito jevy pozorujeme hlavně v základu slova. Slova se shodným kořenem najdeme u pojmenování např. *kroužek – кружок, lyže – лыжи, bál – бал, tanec – танец*.

Další zajímavá odchylka mezi češtinou a ruštinou je např. slovní vazba *posezení s přáteli – беседа с друзьями*. V českém jazyce je toto pojmenování vyjádřeno, od slovesa sedět, protože s nimi strávíme čas sezením. V ruském jazyce tuto činnost vyjadřujeme pomocí slovesa *беседовать*, z čehož se dá usoudit, že trávený čas s přáteli konverzujeme.

Dalším zajímavým příkladem jsou syntetická a analytická pojmenování. K jednomu z odvětví této oblasti patří pojmenování protikladu syntetického/analytického, která zahrnuje názvy různých výrobních, komerčních, kulturních zařízení. V češtině takové lexikální jednotky jsou tvořeny příponou: *–n-/-árn-/-írn-*; v ruském jazyce taková pojmenování najdeme ve spojení se slovem *зал*.⁷⁵ Můžeme takový protiklad zaznamenat např. u slov *tělocvična – гимнастический зал, herna – игорный зал*.

V ruštině se analyticky vyjadřují i názvy míst určené k provádění nějaké volnočasové činnosti, k přechování, skladování, přestování něčeho, apod. Českým pojmenováním s příponou *–iště* odpovídají slovní spojení se slovy *место, поле, площадь*.

hřiště	спортивная площадка, площадка для игр
dětské hřiště	детская площадка
fotbalové hřiště	футбольное поле
tenisové hřiště	теннисный корт
cvičiště	спортивная площадка
tábořiště	стоянка лагеря / лагерная стоянка

Vztahy mezi názvy oblastí lidské činnosti se vyznačují poměrnou pravidelností: v češtině máme příponu *–stv-í*, v ruštině spojení s *дело, искусство, производство*. Tato pojmenování lze pozorovat v činnostech lidí, které provozují ve svém volném čase jako zájmové činnosti.

sběratelství	коллекционерство
--------------	------------------

⁷⁵ ŽAŽA, S., *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*, Brno, 1999, s. 14.

malířství	живопись
sochařství	скульптура
divadelnictví	театр, театроведение

V českém jazyce existuje přes 400 slov, z nichž většina je latinsko-řeckého původu a v ruském jazyce nemají internacionální ekvivalent. Do tuzemské slovní zásoby volného času patří např. české slovo *sauna*, které v ruském jazyce je tvořeno ze dvou slov - *финская баня*.

V ruském jazyce jsou slova, která jsou podobná svým hláskovým složením a také stejná nebo přibližně stejná svým významem, ale jsou s různou stylistickou platností, např. slovo *музыка*, *музыкант/музика*, *музикант* je v ruštině neutrální slovo, v češtině jde o hovorové slovo.

Další rozdíl můžeme sledovat ve slovech *východ* a *выход*. V češtině je toto pojmenování shodné s pojmenováním pro *východ slunce* a má i platnost obecnou. Ruština má pro slovo *выход* má ve svém hlavním významu obecnou platnost (*выход в город*, *выход из дома*) a ve vedlejších významech se jím označuje např. *vycházka*, *vystoupení* atd.

Značnou shodu můžeme nalézt v názvech pro místa, kde někteří lidé rádi tráví svůj volný čas, např. *moře* – *море*, *jezero* - *озеро*, *břeh* - *берег*, *louka* - *луг*, *hory* - *горы*. Rozdíly najdeme v rozsahu významů a v stylistických odstínech, v synonymice a v možnostech tvoření slov.

Podle následujících tabulek můžeme porovnat, do jaké míry jsou tyto jazyky shodné či rozdílné. Některé lexikální jednotky mají dokonce stejnou nebo podobnou jak zvukovou stránku jazyka, tak i významovou. Můžeme také najít slova, která mají zcela odlišnou stavbu, ale jejich význam je shodný.

Po získání určitých poznatků můžeme krátce shrnout, že rozdíly mezi českou a ruskou zásobou jsou znatelné. Jedná se zejména o to, že čeština, na rozdíl od ruštiny, má pro některé pojmenování jednoslovný název, z čehož můžeme usoudit, že čeština má bohatší slovní zásobu. Dalším rozdílným faktorem je, že i přes příbuzenský vztah jazyků najdeme neshodný základ slova. Rozdíly najdeme i ve slovních spojeních, kdy daný jazyk určitou činnost vyjadřuje pomocí slova, případně slovesa s jiným významem. Rozdíly v pojmenování sledujeme i v příponách. S tímto faktem se setkáváme hlavně v českém jazyce. Rozdíl v pojmenování je například u slov cizího původu, kdy v češtině pro určitý název najdeme ekvivalent, ale v ruštině dochází k pojmenování opisem. Ke shodnému pojmenování můžeme

zařadit slova s podobným hláskovým pojmenováním, ale rozdíl najdeme v tom, že v jednom jazyce se jedná o spisovné slovo a v druhém o slovo hovorové.

3.1.1 Slovní zásoba volného času

V následující tabulce je uvedena vybraná slovní zásoba volného času, která byla uspořádána do skupin podle oblastí sportu, zájmů a společenské zábavy, následně byla seřazena podle české abecedy. Inspirace pro tato slova byla získána ve výše uvedených výzkumech o trávení volného času na území České republiky.

 shoda po zvukové stránce jazyka v kořenu slova, a v počtu významů

 rozdílná zvuková stránka v kořenu slova - v písmenech, a v počtu významů

 neshoda po zvukové stránce

Oddíl A: Sport, odpočinek, zábava

český	ruský
<p>SPORT, - u, m. r.</p> <p>původ: z anglického sport, téhož významu, původně zábava, zkrácením ze staršího disport téhož významu.</p> <p>význam: 1. zájmová činnost konaná k posílení kondice. V organizované formě, založená na soutěžení a snaze po nejlepším výkonu.</p> <p>2. jiná činnost provozovaná pro zábavu: filatelie je jeho sport, ze sportu fotografuje</p>	<p>СПОРТ, а, м.</p> <p>происхождение: Из английского sport – сокращение первоначального disport "развлечение, забава", disport "развлекать, забавляться; резвиться".</p> <p>значение: 1. Составная часть физической культуры комплексы физических упражнений для развития и укрепления организма, соревнования по таким упражнениям и комплексам, а также система организации и проведения этих соревнований.</p> <p>2. <i>перен.</i> Азартное увлечение чем нибуть, каким нибуть занятием.</p>
<p>FOOTBALL, -u, m. r., kopaná,</p> <p>původ: z anglického football z foot „noha“ (srovnání s němčinou Fußball) a ball „míč“.</p> <p>význam: sportovní hra, při které se kope do míče, aby se dosáhlo vstřelení branky</p>	<p>ФУТБОЛ, а, м.</p> <p>происхождение: из английского. football, собственно "ножной мяч". Сравнительно с. немецким Fußball.</p> <p>значение: Командная игра, в которой</p>

	игроки стремятся ударами ноги забить мяч в ворота соперника, а также соответствующий вид спорта.
<p>HOKEJ, -e, m. r.</p> <p>původ: z anglického hockey</p> <p>význam: sportovní hra, při které se kotouč nebo míček pohání holí s cílem dosáhnout vstřelení branky</p>	<p>ХОККЕЙ, я, м.</p> <p>происхождение: из английского hockey</p> <p>значение: Командная игра на льду на коньках (или на травяном поле) в небольшой мяч или шайбу, загоняемые в ворота ударами клюшки, а также соответствующий вид спорта.</p>
<p>LYŽE, -e, ž. r. mn.</p> <p>původ: přejato koncem 19. st. z ruského lýža</p> <p>význam:</p> <p>1. sportovní náčiní v podobě nízkých desek upevnovaných na boty k pohybu na sněhu, na vodě: <i>sjezdové, skokanské lyže, vodní lyže.</i></p>	<p>ЛЫЖИ, лыж, ед. лыжа, и, ж.</p> <p>происхождение: древне-русский. лыжа, украинский ліжва "лыжа", древне-польский łyża "лыжа", польский. łyżwa "плоскодонная, длинная лодка".</p> <p>значение: 1. Плоские деревянные (или пластиковые) полозья для хождения, бега по снегу, предназначенные для скоростного спуска с гор</p> <p>2. Вид спорта хождение, бег на таких полозьях.</p>
<p>PLAVÁNÍ, -í, stř. r.</p> <p>původ: slovinský plavati, staroslověnský plavati.</p> <p>význam: 1. vlastními pohyby se udržovat a pohybovat na hladině, ve vodě.</p> <p>2. být unášen, pohybovat se na vodě (o předmětech)</p> <p>3. být zalit tekutinou: kaše plave v másle</p>	<p>ПЛАВАНИЕ, я, ср.</p> <p>происхождение: украинский плавати, старо-славянский плавати, словенский plávati, plávam, чешский. plavati`.</p> <p>значение: 1. Передвижение по поверхности воды, умение, способность так передвигаться. <i>Заниматься плаванием. Подводное п. Синхронное п. (вид спорта).</i></p>

<p>(expr.)</p> <p>4. být v úzkých (hovor. expr.)</p>	<p>2. Передвижение на судне или ином плавучем средстве, рейс по водному пути. Отправиться в плавание.</p>
<p>TENIS, -u, m. r.</p> <p>původ: z anglického tennis</p> <p>význam: 1. hra s menším míčkem odraženým raketou přes síť na hřišti</p> <p>2. stolní tenis - hra s míčkem odraženým pálkou přes síťku na stole (table-tennis, ping-pong)</p>	<p>ТЕННИС [тэ], а, м.</p> <p>происхождение: Из английского tennis</p> <p>значение: Парная спортивная игра маленьким мячом, который перебрасывается ракеткой через сетку, разделяющую корт (<i>настольный т.</i> - пинг-понг).</p>
<p>HOBBY, neskl., stf. r.</p> <p>„záliba, koníček“</p> <p>původ: z anglického jazyka hobby téhož významu z hobby-horse „dětský koník“, přeneseně oblíbené téma, utkvělá myšlenka</p> <p>význam: věc, záležitost, cíl, který je předmětem pozornosti, záliby, usilování.</p>	<p>ХОББИ, neskl., ср.</p> <p>происхождение: Из английского hobby</p> <p>значение: Увлечение, любимое занятие для себя, на досуге</p>
<p>CHALUPA, -y, ž. r.</p> <p>původ: hornolužický khalupa, polský chalupa. Praslovanský výraz chalupa se podobá řecké kolýbē „chýše, chatrč“, předpokládá se převzetí prostřednictvím nějakého germánského jazyka.</p> <p>význam: prosté menší obytné (venkovské) stavení (dř. s malou výměrou pole): vesnická, rekreační ch.</p>	<p>ДАЧА, и, ж.</p> <p>происхождение: украинский. дача "принесение в дар", сербохорватский. даћа "поминки", словенскиц. dáča "пóдaть, дань".</p> <p>значение: 1. Загородный дом, обычно для летнего отдыха.</p> <p>2. ед. Загородная местность, где находятся такие дома, где они снимаются.</p>
<p>KRUH, -u, m. r.</p> <p>původ: všeslovanské: <i>kruh, krúžok i krúžka, okruh, okružok, okružtek.</i></p>	<p>КРУГ, -а, м.</p> <p>происхождение: украинский., круг, старо-славянский. кржгъ кúкълос,</p>

<p>význam: skupina lidí spojených určitými zájmy: rodinný kroužek</p>	<p>болгарский. кръг(ът), сербохорватский. кру̑г, словенский kȓog, чешский, словацкий kruh, польск. krąg, род. п. kręgu. значение: 1. Группа лиц с общими интересами, объединившихся для постоянных совместных занятий чемн., а также само такое объединение, организация. 2. Небольшая группа лиц, объединившихся для какойн. интеллектуальной или политической деятельности.</p>
<p>KULINÁRSTVÍ, -í, stř. r. původ: přes německé kulinarisch z latiny culinarius „týkající se kuchyně“ od culina „kuchyně, jídlo“. význam: příprava pokrmů, může být i jako záliba</p>	<p>КУЛИНАРИЯ, -и, жс. происхождение: от латинского culinarius –кухонный, culina - кухня, пища, стол значение: 1. Искусство приготовления пищи. 2. Магазин готовых блюд и пищевых полуфабрикатов</p>
<p>ZAHRADNÍČIT, -ím, -íš. původ: polský ogród, ruský ogoród – zahrádka (na zeleninu). význam: zaměstnávat se (ze záliby) zahradnictvím</p>	<p>ОГОРОДНИЧАТЬ, аю, аешь; (разг.). происхождение: укр. (о)город значение: Заниматься огородом, работать в огороде</p>

<p>BAZÉN, -u, m. r., bazének</p> <p>původ: z franouzského bassin nádrž, míska,</p> <p>význam: umělá vodní nádrž (ke koupání, pro ozdobu): zahradní bazén, krytý bazén.</p>	<p>БАССЕЙН, а, м.</p> <p>происхождение: из французского bassin "бассейн, таз, миска".</p> <p>значение: 1. Искусственный водоём, сооружённый для плавания, купания, в декоративных целях.</p> <p>2. Совокупность притоков реки, озера, а также площадь стока поверхностных и подземных вод в водоём. <i>Б. Волги.</i></p> <p>3. Область залегания полезных ископаемых.</p>
<p>EXKURZE, -e, ž. r.</p> <p>původ: z latiny excursio od excurrer</p> <p>význam: hromadná studijní vycházka, zájezd, návštěva</p>	<p>ЭКСКУРСИЯ, и, ж.</p> <p>происхождение: из латинского excursio</p> <p>значение: 1. Коллективная поездка (прежде также индивидуальная) кудан., посещение чегон. с образовательной, познавательной целью.</p> <p>2. Группа экскурсантов.</p>
<p>FILM, -u, m. r.</p> <p>původ: z anglického film</p> <p>význam: 1. pás s vrstvou citlivou na světlo, užívaný na fotografování.</p> <p>2. řada snímků na něm určená k promítání.</p> <p>3. tvůrčí dílo určené k promítání v kinech</p> <p>4. kinematografie</p> <p>5. tenký povlak</p>	<p>ФИЛЬМ, а, м.</p> <p>происхождение: Из английского film "пленка, фильм</p> <p>значение: 1. Тонкая плёнка в виде ленты со светочувствительным слоем, употр. для киносъёмки (устар. спец., <i>первонач.</i> также фильма).</p> <p>2. Такая лента со снимками, объединёнными единым сюжетом или задачей информации, предназначенная для проекции на экран, для показа в кино, по телевидению; произведение кино- или телеискусства.</p>

<p>PARK, -u, m. r.</p> <p>původ: z francouzštiny parc (případně přes německé Park)</p> <p>význam: 1. okrasný rekreační pozemek se zelení: městský p., zámecký p.,</p> <p>2. velkoměstské zábavní zařízení: p. kultury a oddechu</p> <p>3. soubor dopr. prostředků s příslušenstvím: vozový p.</p>	<p>ПАРК, а, м.</p> <p>происхождение: заимствовано через немецкого Park или английского park, французского. parc</p> <p>значение: 1. Большой сад или насаженная роща с аллеями, цветниками, водоёмами.</p> <p>2. Передвижной склад для снабжения армии.</p> <p>3. Место стоянки и ремонта подвижного состава.</p> <p>4. Совокупность транспортных средств, подвижной состав, а также вообще совокупность машин.</p>
<p>RYBOLOV, - u, m. r.</p> <p>původ: u všech Slovanů podobné, starobylý výraz.</p> <p>význam: lov ryb</p>	<p>РЫБОЛОВСТВО, а, ср.</p> <p>происхождение: украинский рíба, белорусский рýба, древне-русский, старославянский рыбаб сербохорватский рíба, чешский., славацкий. губа</p> <p>значение: Ловля рыбы как отрасль хозяйства.</p>
<p>TELEVIZOR, -u, m. r.</p> <p>původ: přes francouzský télévision či anglický television (v němčině kalk. Fernsehen)</p> <p>význam: 1. hromadný sdělovací prostředek založený na vysílání, přenosu obrazu na dálku</p> <p>2. instituce, která toto vysílání obstarává.</p>	<p>ТЕЛЕВИЗОР, а, м.</p> <p>происхождение: заимствованной из английского языка (televisor)</p> <p>значение: 1. Аппарат для приёма телевизионных передач, телевизионный приёмник</p> <p>2. Телевизионная вещательная передача. <i>Смотреть, показывать по телевизору.</i></p>
<p>TURISTIKA, -y, ž. r.</p>	<p>ТУРИЗМ, а, м.</p>

<p>původ: přes německé Tour z francouzského tour (okružní) cesta, procházka, původně „obrat, otočení“ a to z latiny tornus</p> <p>význam: cestování pro rekreaci a poznání určité oblasti.</p>	<p>происхождение: из латинского tournus</p> <p>значение: 1. Вид спорта групповые походы, имеющие целью физическую закалку организма.</p> <p>2. Вид путешествий, совершаемых для отдыха и самообразования.</p>
--	---

Oddíl B: Společenská zábava

<p>BÁL, - u, m. r., <i>hovor.</i> ples</p> <p>původ: z německého Ball a to z francouzského, starofrancouzského bal</p> <p>význam: velká společenská taneční zábava</p>	<p>БАЛ, а, м.</p> <p>происхождение: из французского. bal. Менее вероятно посредничество польского bal, или немецкого Ball.</p> <p>значение: Большой танцевальный вечер.</p>
<p>ДИСКОТÉКА, - y, ž. r.</p> <p>původ: z anglického a francouzského. discothéque,</p> <p>význam: 1. sbírka gramofonových desek</p> <p>2. jejich přehrávání pro veřejnost k poslechu nebo tanci.</p> <p>3. zábava mladé generace spojená s tancem při reproduované hudbě.</p>	<p>ДИСКОТЕКА, и, ж.</p> <p>происхождение: из английского disco</p> <p>значение: 1. Собрание дисков</p> <p>2. Специально оборудованный танцевальный зал, в к-ром проигрываются диски, прослушиваются грамзаписи.</p> <p>3. Танцы в таком зале. <i>Пойти на вечернюю дискотеку.</i></p>
<p>DIVADLO, - a, stř. r.</p> <p>původ: Staročeský - dívati se, dívat se i divit se.</p> <p>význam: 1. budova, místnost, kde se předvádějí dramatická díla</p> <p>2. instituce zabývající se jejich předváděním</p> <p>3. představení dramatického díla</p> <p>4. dramatické umění jako celek</p>	<p>ТЕАТР, а, м.</p> <p>происхождение: Через французский théâtre от латинского.</p> <p>значение: 1. Искусство представления драматических произведений на сцене; само такое представление.</p> <p>2. Зрелищное предприятие, помещение, где представляются на сцене такие произведения.</p> <p>3. Совокупность драматических</p>

	произведений какого-н. писателя или направления, школы.
<p>KINO, -a, stf. r., zkr. z kinematograf</p> <p>původ: srovnané v německém. Kino, francouzského cinema, anglického cinema, španělského cine</p> <p>význam: 1. zobrazování pohybu rozložením na obrázky filmu</p> <p>2. filmové umění (jako obor), filmová produkce</p> <p>3. kulturní zařízení pro filmová představení, biograf: jít do kina</p>	<p>КИНО, нескл., ср.</p> <p>происхождение: Распространенное во многих языках в XX в. сокращение от более старого кинематограф; сравнить прежде всего немецким. Kino – Kinematograph</p> <p>значение: 1. То же, что кинематография. Звуковое к. Документальное к.</p> <p>2. То же, что фильм</p> <p>3. То же, что кинотеатр (разг.). Построено новое к. Сходить в к.</p> <p>4. перен. Смешное событие, комическая ситуация, сценка, цирк (прост.).</p>
<p>KLUB, -u, m. r., klubový</p> <p>původ: z anglického „club“</p> <p>význam:</p> <p>1. organizace, spolek pro pěstování společenských styků.</p> <p>2. společenská místnost, klubovna</p>	<p>КЛУБ, а, м.</p> <p>происхождение: Первое – через немецкий. Klub "клуб"</p> <p>значение: 1. Общественная организация, объединяющая людей на основе общности, сродства, близости интересов занятий.</p> <p>2. Культурно-просветительное учреждение, в к-ром собираются люди для отдыха, развлечений; здание, помещение такого учреждения.</p> <p>3. Учреждение или общественная организация (обычно международная), занимающаяся финансовой или коммерческой деятельностью.</p>
<p>TANEC, -nce, m. r.,</p> <p>původ: Z německého Tanz.</p>	<p>ТАНЕЦ, нца, м.</p> <p>происхождение: Через польский. taniec, -</p>

<p>význam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. opakované rytmické pohyby za doprovodu hudby, zpěvu 2. druh těchto pohybů podle určitých pravidel 3. číslo 3 tanečního programu, taneční kousek, hudba k němu: zadat si tanečnici k tanci 	<p>немецкий. tanz "танец"</p> <p>значение: 1. Искусство пластических и ритмических движений тела.</p> <p>2. Ряд таких движений, исполняемых в собственном темпе и ритме в такт музыке, а также музыкальное произведение в ритме и стиле таких движений.</p> <p>3. <i>мн.</i> Увеселительное собрание, вечер, на к-ром танцуют. <i>Ушла на танцы.</i></p>
--	---

3.1.2 Porovnání sloves

Při porovnávání sloves bylo zjištěno, že i ve slovesech lze nalézt rozdílné užívání, např. sloveso *sportovat*. Čeština tuto myšlenku vyjádří slovesem, ruština slovesně jmennou konstrukcí: *zde se sportuje – здесь занимаются спортом*.

„V ruštině se projevuje daleko silněji než v češtině tendence o přesnější určení výsledku děje, o obsah děje, ne o děj samotný. V některých případech však naopak čeština má dva synonymické výrazy, a to sloveso a slovní spojení se slovesem, kdežto ruština má jen sloveso. V češtině můžeme říct *radovat se* a *mít radost*, ruština užívá vesměs jen slovesa *радоваться* nebo *радовать*“.⁷⁶

V jednom z jazyků došlo k diferenciaci významů u sloves, zatímco podstatné jméno má stejný význam. V obou jazycích je slova *забава* - *зábava* se stejným významem. Ve významu slovesa *zabavit* - *забавлять* však došlo k sémantickému posunu, kde ve spisovné ruštině je význam stejný jako u podstatného jména, sloveso je však pocíťováno jako archaické. Ve staré ruštině mělo sloveso *забавити* stejný význam jako současné české. České sloveso si zachovalo oba původní významy – někoho něčím zaujmout někomu něco zkonfiskovat.

K volnočasovým aktivitám lze zařadit i sloveso *pracovat*. Je zajímavé následující zjištění u tohoto slovesa. Slovesa *делать* – *dělat* se shodují téměř ve všech významech. Ale

⁷⁶ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1986, s. 177.

najdeme v tomto případě rozdíl, kdy české *dělat* má význam jak konkrétní, tak i obecný, kdežto ruské *делать* v konkrétním významu *pracovat* (být zaměstnán) je nahrazeno slovesem *работать*. V hovorové české řeči, lze říci „Kde děláš?“, ale v ruštině pouze „Где ты работаешь?“⁷⁷

Dalším pozoruhodným slovesem, které můžeme zařadit mezi koníčky, je sloveso *pěstovat*, které se do ruštiny překládá několika ekvivalenty, u kterých záleží, s jakými podstatnými jmény se spojují. Např.⁷⁸

pěstovat zeleninu – выращивать овощи

pěstovat sport – заниматься спортом

pěstovat přátelské styky – поддерживать дружеские отношения

pěstovat (si) vlasy – ухаживать за волосами

pěstovat hlas – развивать голос

Další sloveso, které stojí za zmínku je slovo ruského významu *заниматься чем*. Do českého jazyka ho můžeme přeložit několika způsoby, a to *zabývat se čím*, *věnovat se čemu*, *učit se*, *studovat*, *starat se o co*.

3.1.3 Rozdíly v tvoření pojmenování

Základním způsobem utváření pojmenování v českém jazyce je odvozování, tento způsob tvoření je v ruském jazyce rovněž běžný. Přesto při porovnání různých významově příbuzných skupin ruských a českých často zjistíme, že je v ruštině počet jejich členů menší a že jsou některé z nich nahrazeny pojmenováním nemotivovaným, odvozeným od jiného základu nebo utvořeným jiným způsobem.

Např. základ *jezd-/jíz-* je zdrojem řady odvozenin (pro zjednodušení vynecháme odvozeniny s příponami a předponami), jejichž počet a frekvence jsou v českém jazyce a ruském jazyce odlišné. Srovnání základu *jezd-/jíz-* v ruském a českém jazyce.⁷⁹

jezdit			ездить		
--------	--	--	--------	--	--

⁷⁷ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1986, s. 174-175.

⁷⁸ VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha, 1986, s. 198.

⁷⁹ ŽAŽA, S., *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*, Brno, 1999, s. 13-14.

	jízda	na bruslích		езда/ездка	катание на коньках
		na lyžích			бег на лыжах
		terénní			мотокросс
		jezdectvo			конница/кавалерия
	jízdní	Kolo		проездной	велосипед
	jízdárna			манеж	
	jezdec	na koni		ездок	всадник/верховой
		na kole			велосипедист
		při závodu			гонщик
	jezdkyně			всадница	
	jezdectvo			кавалерия	

Po zhlédnutí výše uvedených příkladů odvozování slov v obou jazycích lze dojít k faktu, že v ruštině, jak již bylo řečeno výše, se určitá slova dále neodvozují od stejného základu, ale jsou nahrazena pojmenováním odvozeným od jiného základu nebo utvořeným jiným způsobem.

Slovesná pojmenování volnočasových aktivit

V následující tabulce jsou uvedena slovesa, která jsou spojena s volnočasovou aktivitou. Slovesa, která byla vybrána na základě nejčastějších aktivit moderního člověka, byla uspořádána do tabulky podle skupin, která patří ke sportu, odpočinku a zálibám.

sportovat	заниматься спортом
hrát hokej	играть в хоккей
jezdit na kole	кататься на велосипеде
jezdit na kolečkových bruslích	кататься на роликовых коньках
jezdit na koni	ездить верхом
lyžovat	кататься на лыжах
odpočívát	отдыхать
číst knihu	читать книгу
dívat se na televizi	смотреть телевизор

houbařit	ходить за грибами
jezdit na exkurze	ездить на экскурсии
jezdit do přírody	ездить на природу
koukat na televizi	смотреть телевизор
koupat se v moři	купаться в море
luštit křížovky	решать, разгадывать кросворды
poslouchat rádio	слушать радио
procházet se	гулять
filmovat	снимать
hrát hry	играть в игры
kutit	мастерить
sbírat známky	собирать марки
tancovat	танцевать
zahradničit	огородничать
zpívat	петь

3.2 *Slangové názvy některý volnočasových aktivit nebo institucí*

Jedná se převážně o slang mladé generace. Velmi zajímavé je se zamyslet nad touto oblastí. Na jednu stranu existují případy, kdy se lexikální jednotky naprosto shodují, na druhou stranu najdeme i výjimky, kdy daný jazyk má svůj originální název pro dané slovo ve spisovné formě.

Při porovnání dané oblasti, která se týká slangu, můžeme vypořádat způsob, díky kterému vznikají slangové výrazy. V každém případě nalezneme schodu ve způsobu tvorby lexikálních jednotek. V první řadě jde o pojmenování dané činnosti nebo věci národním slovem daného státu, v druhé řadě se jedná o převzetí některého anglického slova a následně transformace dané jednotky do hovorové řeči.

<i>hrát počítačové hry</i>	pařit, mastit, smažit	гамать, геймить, геймерить, резаться в комп, бацать
<i>trávit čas na internetu</i>	surfovat, brouzdat po, zevlít, bejt, prokrastinovat na netu, sjíždět net	сидеть, висеть, зависать, торчать, чатиться, сёрфить
<i>zábava/večírek</i>	pařba, kalba, mejdan, mejdlo, akce, akcička, party	тусса, тусня, тусняк, тусовка, бухаловка,

		бухалово, гулянка, попойка
<i>jít se večer bavit</i>	jít chlastat, zachlastat, do šumu, ven, na akci, pařit, vybombit se, vychlastat si mozek	тусить, потусить, тусануть, пройтись, выйти, зажигать, оторваться, отвиснуть, погляять, гульнуть, попить пивка
<i>festival</i>	fest'ák, fest	фест, сейшен
<i>hospoda</i>	hospa, knajpa, putyka, nalejvárna, pub, pajzl	пивнушка, пивнушка, кабак, наливайка, тошниловка, забегаловка, капельница (типа вышел и пошёл), банкетная, бар, паб
<i>diskotéka</i>	diskárna, disko, dýza, digina, fono, klubík, piškotka	диско, диска, дискач, туса, трясушка, танцы, клуб, клубняк, булкотряс, дискач
<i>televizor</i>	telka, bedna	телек, ящик
<i>jízdní kolo</i>	bicykl, kolo	велик, ляс
<i>nakupovat</i>	šopovat	шоппинг
<i>procházka</i>	špacír	гулянье, променад
<i>spát</i>	chrnět	хрюшу давить
<i>hrát karty</i>	mastit karty	резаются в карты
<i>prázdniny</i>	prázky	комиксы

<i>rybolov</i>	bobkaření	рыбалка
----------------	-----------	---------

Po celkovém porovnání slovní zásoby obou jazyků můžeme dojít k závěru, že slovní zásoba volného času mezi sebou nemá výrazné rozdíly. Po zhlédnutí tabulky, která je uvedena výše, se můžeme o tomto faktu přesvědčit. Na první pohled je zjevné, že řada slov v této tabulce mají i do značné míry podobnou výslovnost daných slov volnočasových aktivit, dochází ale i k rozdílům výslovnosti, a to hlavně kvůli užití jiné samohlásky. Jen u několika vybraných slov najdeme jinou stavbu kořene. Z těchto poznatku můžeme usoudit, že český a ruský jazyk jsou mezi sebou ve velmi blízkém vztahu.

Při dalších porovnání, a to hlavně sloves, bylo dojito k závěrům, že zde existují rozdíly ve vyjadřování určité činnosti. Například u slovesa českého původu *jezdit na kole* najdeme ruský ekvivalent *кататься на велосипеде*. Rozdíl spočívá v tom, že v českém jazyce je tato činnost vyjádřena pomocí slovesa *jezdit*, člověk jede na kole v nezávislosti na tom, jestli je to za účelem zábavy nebo dosažení nějakého cíle, účel jízdy na kole poznáme pak pomocí rozšíření věty o další větné členy. V ruském jazyce sloveso *кататься* je vyjádřené jednoznačně, že člověk používá kolo za účelem zábavy.

Ve slovní zásobě volného času nacházíme mezi českým a ruským jazykem značnou shodu. I přes určité rozdíly v pojmenování jak činností, tak předmětů, můžeme říct, že tyto jazyky mají k sobě velice blízko.

Závěr

Cílem této práce je porovnat slovní zásobu volného času. Práce má dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se popisuje nauka o slovní zásoba z odborného hlediska. Po podrobném prostudování odborné literatury, která je zaměřená na lexikologii a disciplíny spjaté s oblastí porovnávání slovní zásoby, se lze dopracovat k závěru, že oba jazyky v některých případech přejímaly slova ze stejných jazyků. S ohledem na jejich příbuznost slovní zásoba obou jazyků týkající se volného času vede ke značné lexikální shodě.

K tomu, aby bylo možné provádět porovnání lexikálních jednotek českého a ruského jazyka, je třeba nejdříve zjistit nejčastější způsoby trávení volného času obou národů. K těmto účelům v práci posloužily výzkumy na internetových stránkách Sociologického ústavu AV ČR, který se zabýval výzkumem prožívání volného času u občanů v České republice, a crn.ru, který je zaměřen na volnočasové aktivity ruského národa. Z těchto výzkumů jasně vyplývá, že rozdíl mezi oběma národy není příliš znatelný. Oba národy se rádi dívají na televizi, luští křížovky nebo tráví čas na internetu. Ale po důslednějším prostudování výzkumů lze zjistit určité rozdíly spočívající v tom, že u výsledků bádání českého národa je zřejmý rozmanitější seznam aktivit, než u ruského národa, který uvádí procentuální poměr a několik málo činností, kterým se lidé věnují. Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o dva výzkumy sledující trávení volného času obyvatel, nelze výsledky zcela zobecňovat, nicméně pro potřeby této práce, tedy pro zjištění nejfrekventovanější slovní zásoby, byly tyto výsledky dostačující. Kvůli dnešní hektické době se každý jedinec snaží najít nějakou volnou chvíli na to, aby načerpal novou energii. Proto si vybírá způsob, jakým by nejkvalitněji chtěl strávit tento čas. Jedná se o dobu, kdy člověk bývá pozitivně naladěn. Také díky vývoji naší moderní společnosti v dnešní době existuje rozmanité množství aktivit, které je člověk schopen provozovat.

Úkolem této práce je porovnat slovní zásobu volného času. Slova z tabulek jasně poukazují na skutečnost, že nejčastější jazyky, ze kterých byla čerpána slovní zásoba českého a ruského jazyka, jsou francouzština, němčina, latina, řečtina a v současné době angličtina. Některá slova mají v obou jazycích více významů, a shodu významu je možné shledat ve všech případech, v takovém případě se jedná o úplnou shodu, např. *sport* - *cnopm*, *lyže* - *лыжи*. V případě, že lexikální jednotka měla více významů, ale shodu jsme našli jen v některých z nich, nebo v jednom jazyce dané slovo mělo pouze jeden význam a v druhém

jazyce jsme se setkali s více významy, pak se jedná o částečnou shodu, např. *hokej - хоккей, divadlo - театр*. Jako důležitý poznatek této porovnávací metody lze konstatovat, že slovní zásoba volného času se ve velké míře shoduje, ať už jde to významy slov, nebo i o formální stránku těchto lexikálních jednotek volného času.

Do porovnávání jsou zahrnuta i označení institucí souvisejících s volnočasovými činnostmi. Při porovnání jsme došli k závěru, že v této oblasti se vyskytuje rozdíl ve tvoření názvu pro dané instituce. Kde se buď slovo rozšiřovalo o další slovo, což je případ ruského jazyka (např. *hřiště – спортивная площадка*), nebo se slova lišila příponou, tento typ tvorby slova je charakteristický pro český jazyk (např. *tělocvična – спортивный зал*). Při srovnání následující slovní zásoby volného času můžeme usoudit, že český jazyk používá většinou pojmenování jednoslovné, zatímco ruský jazyk danou činnost popíše s pomocí více slov (např. *hačkování – вязание крючком*).

Rozdíly jsou zřejmé i při porovnávání sloves. Slovesa jako taková se mezi sebou příliš neliší, ale opět shledáváme rozdíly, například ve vyjadřování určité aktivity, oba jazyky používají sloveso s jiným významem, např. sloveso ve spojení s jinými slovy – *pěstovat sport – заниматься спортом*. Také dochází u sloves k rozdílům používání předložek ve spojení s podstatnými jmény, např. *hrát hokej – играть в хоккей*.

V této práci je možné sledovat, že v obou jazycích existuje řada slov slangového původu, která jsou do jisté míry i podobná. Jen je zajímavé pozorovat, od jakého významu slova se tyto lexikální jednotky tvoří (např. *trávit čas na internetu – сидеть в Интернете*). Samozřejmě se s těmito slovy ve spisovné řeči nelze setkat. Na druhou stranu je nutné některé slangové výrazy znát, neboť pak může dojít k nepochopení při komunikaci s nositelem daného jazyka. Znalost slangových výrazů se uplatní i při sledování různých filmů nebo seriálů, zejména u těch s tematikou moderní společnosti.

Další věc, nad kterou by bylo vhodné se pozastavit a zamyslet, je otázka, do jaké míry jsou si podobné jazyky čeština a ruština. V historii bylo více lexikálních jednotek, které byly mezi sebou něčím příbuzné, ať už bylo dané slovo převzato z jednoho do druhého jazyka nebo naopak. Proto tyto dva jazyky, když se do nich jedinec vcítí, nejsou úplně těžké na pochopení jako třeba španělština nebo arabština, které nepatří do stejné, tedy slovanské jazykové rodiny. Naopak anglický jazyk, i když nepatří do jazykové rodiny, silně ovlivňuje jak český, tak i ruský jazyk ve všech oblastech života a nejen v oblasti sportu nebo volného

času. Určitě také tento faktor je důvodem toho, že i nadále lze nalézt v těchto dvou jazycích významově shodná slova.

Pro každý stát, společnost i člověka je slovní zásoba jazyka důležitým životním elementem. Bez ní by se člověk nebyl schopen dorozumět. Každá slovní zásoba daného jazyka má specifické rysy. Některá slova s těmito rysy popisují určité věci či činnosti spojené s reáliemi dané země, proto aby člověk správně chápal slovní zásobu daného státu, musí znát i jeho kulturně-spoločenský kontext.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá slovní zásobou volného času českého a ruského jazyka. Cílem této práce je porovnávání těchto lexikálních jednotek a na základě komparace zjistit, jak jsou tyto jazyky v tomto směru rozdílné nebo stejné.

Práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části nalezneme úvod do lexikologie, obeznámení s ní jako vědou a také její disciplíny, které souvisí se slovní zásobou. Dále se teoretická část zabývá charakteristikou volného času, jeho vývojem, způsobem trávení volného času českého a ruského národa. Také je zde uvedeno porovnání způsobu trávení volného času obou národů. Pro zpracování této části byla použita odborná literatura obou jazyků. Na základě teoretické části můžeme vyvodit závěry, že v českém a ruském jazyce existují značné shody mezi oběma jazyky vzniklé v důsledku jejich příbuznosti a ovlivňování stejnými jazyky. Také lze pozorovat rozdíly ve trávení volného času obou národů. Dle výzkumů, které prováděly české a ruské organizace, můžeme usoudit, že český národ je kreativnější ve svých volnočasových aktivitách.

Praktická část je zaměřena přímo na porovnávání konkrétní slovní zásoby volného času. Vybraná slovní zásoba volného času k porovnání byla seřazena do tabulky a uspořádána do tematických okruhů, následně byl znázorněn na těchto slovech volnočasových aktivit rozdíl jak ve zvukové stránce jazyka, tak i v jejich významu. U jednotlivých lexikálních jednotek byl zjišťován i jejich původ. Původ slov zaměřený na volný čas poukázal, že český a ruský jazyk přebírá lexikální jednotky z francouzštiny, němčiny, latiny, řečtiny a jiných. Na základě porovnání slovní zásoby z pohledu sémantického můžeme konstatovat, že většina slovní zásoby volného času je plně nebo částečně ekvivalentní. Slovní zásoba volného času je ale do značné míry shodná nejen po stránce významové, ale i po stránce formální.

Do porovnávání lexikálních jednotek jsou zahrnuta i pojmenování volnočasových institucí a aktivit. Při provádění této analýzy byl nalezen rozdíl v pojmenování, kdy v ruském jazyce daná instituce nebo činnost měla víceslovný název, v českém jazyce bylo dostatečné jednoslovné pojmenování. K porovnání byla vybrána i slovesa, u kterých bylo poukázáno na rozdíl při popisu některé činnosti, který spočívá v tom, že jazyky používají slovesa s jiným významem, ačkoli se jedná o identickou činnost. V poslední kapitole práce je uvedena tabulka, ve které je porovnáván slang z této oblasti české a ruské slovní zásoby.

Резюме

Бакалаврская работа занимается словарным запасом свободного времени русского и чешского языка. Целью работы – это сравнение лексических единиц и на основании сравнения выяснить до какой степени в этих языках находится сходство или разница.

Работа состоит из двух частей – теоретическая и практическая. В теоретической части описывается введение в лексикологию, ознакомление с ней как с наукой и также её дисциплины, которые связаны со словарным запасом. Дальше теоретическая часть занимается характеристикой свободного времени, его развитием, способом проведения свободного времени чешского и русского народа. Также здесь введено сравнение обеих народов. Для работы этой части была использована специальная литература обоих языков. На основе теоретической части, можно сделать заключения, что в чешском и русском языке существуют значительные сходства между обеими языками возникших в результате их родства и влияния одинаковыми языками. Также можно наблюдать раздельно способу проведения свободного времени обеих народов. Благодаря исследованиям, которые проводили чешские и русские организации можем сделать вывод, что чешский народ более креативный, чем русский.

Практическая часть направлена прямо на сравнение конкретных лексических единиц свободного времени. Выбранная лексика была помещена в таблицы и расположена в тематические круги, следовательно была изображена в этих словах свободного времени разница в звуковой структуре языка, так и в их значении. В отдельных лексических единицах было обнаружено и их происхождение. Этимология слов замеренных на свободное время указало, что чешский и русский язык забирает лексические единицы из французского, немецкого, латинского, греческого языка и других. На основе сравнения словарного запаса с семантического взгляда можем сделать вывод, что большинство лексики свободного времени полностью или частично эквивалентна. Лексика также похожа не только по смыслу, но и по формальности.

В сравнении словарного запаса включены учреждения и деятельность свободного времени. В этом сравнении найдена разница в названиях, где в русском языке данное учреждение или деятельность имеет название их нескольких слов, но в чешском языке находится только однословное название. К сравнению были выбраны глаголы описывающие деятельность, у которых была указана разница в том, что языки используют глаголы с другим значением, хоть речь идет о том же действии. В последней главе работы есть таблица в которой сравнивается область сленга чешского и русского словарного запаса.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje v českém jazyce

- AKADEMIE VĚD ČR, *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha : Academia, 647 s. ISBN 80-200-1080-7.
- ČEJKA, M., *Česká lexikologie a lexikografie*, Brno : Masarykova univerzita, 1992. 53 s. ISBN 80-210-0393-6.
- ČERNÝ, J., *Úvod do studia jazyka*, Olomouc : Rubico, 1998. 248 s. ISBN 80-85839-24-5.
- FILIPEC, J., ČERMÁK, F., *Česká lexikologie*, Praha : Academia, 1985. 281 s. (brož.).
- HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, Praha : SPN, 1980. 192 s. ISBN 978-80-7345-198-1.
- HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě a tvoření slov*, Brno : SPN, 1976. 49 s.
- KAPLÁNEK, M., *Nauka o volném čase*, České Budějovice : TF-JCU, 2011. 47 s.
- MACHEK, V., *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha : LN, 2010, 866 s. ISBN 978-80-7422-048-7.
- MALIŠ, O., MACHOVÁ, S., SUK, J., *Současný český jazyk, Lexikologie*, Praha, UK-Pedf, 1998. 84 s. ISBN 80-7184-222-2.
- MAN, O. *Základy lexikologie ruského jazyka - I. 2. vyd.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 212 s. ISBN 17-265-87.
- NĚMEC, J., ET. AL., *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, Brno : Paido, 2002. 117 s. ISBN 80-7315-012-3.
- REJZEK, J., *Český etymologický slovník*, Praha : Leda, 2001. 794 s. ISBN: 80-85927-85-3.
- RIPKA, I., IMRICHOVÁ, M., *Kapitoly z lexikologie a lexikografie*, Prešov : Prešovská univerzita, 2011. 235 s. ISBN 978-80-55-0327-1
- ŠIMEČKOVÁ, A., *Úvod do studia jazykovědné germanistiky*, Praha : Karolinum, 2005. 176 s. ISBN 80-246-0595.
- ŠROUFOVÁ, M., VENCOVSKÁ, M., PLESKÝ, R., *Rusko-český, česko-ruský slovník*, Praha : Leda, 1999. 979 s. ISBN 80-85927-41-1.
- VLČEK, J., *Porovnání slovní zásoby ruského jazyka se slovní zásobou českého jazyka*, Praha : UK, 1986. 274 s.
- ŽAŽA, S., *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu*, Brno : FF-MUNI, 1999. 122 s. ISBN 80-210-2058-X.

Literární zdroje v ruském jazyce

- ГРЕКОВ, В. Ф., КРЮЧКОВ, С. Е., ЧЕШКО, Л. А., *Пособие для занятий по русскому языку*, Москва : Посвещение, 1973. 271 с.
- КРЫСИН, Л. П., *Современный русский язык*, Москва : Академия, 2007. 240 с. ISBN 978-5-7695-3084-5.
- ОЖЕГОВ, С. И., ШВЕДОВА, Н. Ю., *Толковый Словарь Русского Языка*, Москва : А ТЕМП, 2009. 944 с. ISBN 978-5-9900358-1-2.
- РАХМАНОВА, Л. И., СУЗДАЛЬЦЕВА, В. Н., *Современный русский язык*, Москва : ЧеРо1997. 480 с. ISBN 5-211-03552-6.
- СКВОРЦОВ, Л. И., *Большой толковый словарь правильной русской речи*, Москва : ОНИКС Мир и Образование, 2009. 1100 с. ISBN 978-5-94666-558-2.
- ШИРОКОВА, А. Г., ВАСИЛЬЕВА, В. Ф., ЕДЛИЧКА А., *Чешский язык*, Москва : МГУ, 1990. 343 с. ISBN 5-211-00353-5.
- ТКАЧЕВА, Т. Л., *Русский язык в таблицах и тестах*, Минск : АБЕРСЭВ, 2010. 424 с. ISBN 978-985-533-057-9.
- ФАСМЕР, М., *Этимологический словарь русского языка*, Москва : Прогресс, 1986-87. 2944 с.

Elektronické zdroje v českém jazyce:

- Goethe-Verlag: *Jazykové rodiny* [online]. 2012 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.10winds.com>>.
- Moje čeština: *Historismy* [online]. 16. 04. 2011 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.mojecestina.cz/>>.
- Moje čeština: *Archaismy* [online]. 16. 03. 2011 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.mojecestina.cz/>>.
- Moje čeština: *Změny v pravopisu za posledních padesát let* [online]. 2. 09. 2009 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.mojecestina.cz/>>.
- Naše řeč: *Změny v pravidlech českého pravopisu* [online]. 2011 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z www: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/>>.

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: *Volný čas* [online]. 2010 [cit. 12. 02. 2013]. Dostupné z www: <cvvm.soc.cas.cz>.

Unium vše pro studium: *Jazykové rodiny* [online]. 11. 01. 2011 [cit. 7. 4. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.unium.cz>>.

Unium vše pro studium: *Rozdělení slovní zásoby* [online]. 3. 03. 2011 [cit. 30. 3. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.unium.cz/>>.

Unium vše pro studium: *Význam slova a jeho změny* [online]. 14. 03. 2011 [cit. 24. 3. 2013]. Dostupné z www: <<http://www.unium.cz/>>.

Elektronické zdroje v ruském jazyce:

CRN ит-бизнес: *Как россияне проводят свободное время?* [online]. 20. 10. 2010 [cit. 12. 2. 2013]. Dostupné z www: <www.crn.ru>.

МОЯ ЧЕХИЯ: *Словарь чешского сленга* [online]. 2013 [cit. 19. 2. 2013]. Dostupné z www: <<http://my-cz.ru/>>.

Online slovníky

I-RU.CZ [online]. Dostupné z www: <<http://www.irucz.ru/>>.

REWİN [online]. Dostupné z www: <<http://rewin.cz/>>.

ETYMOLOGY-DICTIONARY [online]. Dostupné z www: <<http://etymology-dictionary.info/>>.